

MERSİN (İÇEL) VE KIBRIS TÜRK AĞIZLARINDA GENİŞ ZAMAN ÇEKİMİ

Gülseren TOR*

Özet

Türkiye Türkçesi ağızlarının dil bilgisinin hazırlanıp sınıflandırmasının yapılabilmesi için karşılaştırmalı çalışmalar önem taşımaktadır. Türkiye Türkçesi ağızlarının bir kolunu da Kıbrıs Türk ağızları oluşturmaktadır. Mersin (İçel) ağızları ile Kıbrıs Türk ağızları arasında, söz varlığı ortaklıkları yanında, sesle ilgili özelliklerde denklikler ve biçim bilimsel koşulluklar da bulunmaktadır. Bu çalışmada Mersin (İçel) ve Kıbrıs Türk ağızlarında geniş zaman çekimi karşılaştırılmış, bu bakımdan iki ağız arasındaki benzerlikler ve farklılıklar üzerinde durulmuştur. Yeri geldikçe Türkçenin eski ve yaşayan Türk lehçelerindeki benzer biçimlerle de bağlantısı kurulmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız, Mersin (İçel) ağızlarından derlediğimiz, Kıbrıs Türk ağızlarından ise derleme, soruşturma ve yazılı kaynaklardan tarama yolu ile elde ettiğimiz veri tabanına dayanmaktadır. Bu ağızların geniş zaman çekimi açısından en belirleyici özelliği, II. tekil kişide adil kaynaklı (I. tip) kişi ekinin yerini iyelik kaynaklı (II. tip) kişi ekinin alması ve olumsuz eylemlerin geniş zamanlı II. tekil kişi çekiminde geniş zaman ekinin eriyip yok olmasıdır: bilin, bilmeñ “bilirsin, bilmezsin”. Her iki ağızda da, adil kaynaklı kişi eki kullanıldığında, ekin son sesi damaksillaşır (-sIn >sIn): bilirsin, bilmessin, yalançısın. Bu kullanım daha çok ek eylemin geniş zamanlı çekiminde görülmektedir. Zaman zaman da iyelik kaynaklı kişi eki ile adil kaynaklıların ikili kullanımına rastlanmaktadır. II. çoğul kişi eki de hep art damak n’si ile kullanılmaktadır: bilirsiniñiz, bilmessiniñiz.

Mersin ve Kıbrıs Türk ağızlarında, geniş zamanın I. kişi ile çekimlerinde birbirinden ayrılan noktalar da bulunmaktadır. Geniş zamanın I. tekil kişi çekimi Kıbrıs Türk ağızlarında ölçünlü dilden farksızken, Mersin ağızlarında I. tekil kişi ekinin {-In} yanında {-In} ve {-Im} biçimleri de görülür. Kıbrıs Türk ağızlarında, geniş zaman

* Yrd. Doç. Dr., Doğu Akdeniz Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, KKTC, gulseren.tor@emu.edu.tr

çekiminde yaygın kullanılan I. çoğul kişi eki {-IK}iken, Mersin ağzlarında bu biçim belirli yörelerde geçmektedir.

Kıbrıs Türk ağzlarında soru ekinde tasarruf edilmekle birlikte, soru ekinin kullanıldığı durumlar da vardır. Geniş zamanın sorulu çekiminde de II. tekil kişi eki iyelik kaynaklıdır: bilme mi? “bilmez misin”.

Anahtar sözcükler: Mersin (İçel) ili ağzları, Kıbrıs Türk ağzları, geniş zaman, geniş zaman biçim birimi.

Present Tense in Dialects of Mersin (İçel) and Cypriot Turkish Dialects

Abstract

Comparative studies are important in order that a classification, and a grammar of Turkish dialects spoken in Turkey can be prepared. A branch of Turkish dialects is the Cypriot Turkish dialects. There are morphological similarities as well as shared similarities of phonology and vocabulary between Mersin (İçel) and Cypriot Turkish dialects. In this paper a comparison of the aorist tense conjugation in the dialects of Mersin (İçel) and Cypriot Turkish dialects was attempted with the differences and similarities being highlighted. When proper, a connection was tried to be established with similar forms between the old and living dialects of Turkish.

Our study is based on the data compiled from Mersin (İçel) dialects, and the data obtained through compilation, questionnaire, and scanning the written resources. The most outstanding feature of the aorist tense conjugation of these dialects is that nominal personal suffix of second person (I. type) is replaced by the possessive personal suffix (II. Type) and the present tense suffix disappears in the second person singular paradigm of negative verbs: bilmiş, bilmiş “bilirsin, bilmezsin”. In both dialects when pronoun-related personal suffix is used, the sound at the end of the suffix becomes palatalized (-sIn > sIn): bilirmiş, bilmemiş, yalanmış. This usage is mostly noticed in the process of the aorist conjugation of the functional suffixes. Occasionally one may come across the possessive personal suffix being used together with the endings related to the pronouns. And the second person plural suffix is always used with the back palate /n/ sound: bilirmişiz, bilmemişiz.

In Mersin and Cyprus dialects, in the conjugation of the aorist tense with first person, there are points which contrast each other. While the conjugation in first person in Cypriot dialects is not different from that of the standard Turkish language, in Mersin dialects, together with the first person singular suffix {-In} the {-In} and {-Im} forms of the suffix are also used. While the widely used form of the first person singular suffix in the conjugation of the aorist tense in Cypriot dialects is {-IK}, this form is used only in certain regions of Mersin.

In Cypriot Turkish dialects, while the interrogative suffix is not at all used, we notice that there are cases when the suffix for the interrogative mood is used. In the interrogative conjugation of the aorist tense, the suffix of the ending of the second person singular is related to the possessive suffix: bilme mi? “Bilmez misin?”

Key words: Dialects of Mersin (İçel), Cypriot Turkish dialects, aorist tense, aorist forms.

1. Giriş

Kıbrıs Türk ağızlarının belirleyici özellikleri üzerine pek çok değerli çalışma yapılmıştır. Belirlenen özellikler arasında Anadolu ağızlarıyla benzeşenler olmakla birlikte, farklılıklar da bulunmaktadır. Bu farklılıklardan hareketle, Musa Duman, Kıbrıs Türk ağızlarını şöyle betimlemiştir: “Esas itibarıyla bazı Anadolu ağızlarının bir çeşit karışımından meydana gelmiş, ancak değişik coğrafi ve sosyolojik şartlarda zaman içinde kendi farklı özelliğini kazanmış gözükken Kıbrıs ağızı, Batı Türkçesinin, dil değişimi için yakın denebilecek bir dönemde oluşmuş yeni bir ağızdır denebilir” (2009: 62). Kıbrıs’a değişik zamanlarda değişik etnik grupların, değişik aşiretlerden insanların gelmiş olması, doğal olarak ağız çeşitliliğini de getirecek, bu ağızlar da zamanla karışıp kaynaşacaktır. Hasan Eren, Anadolu ağızları ile Kıbrıs ağızlarının söz varlığını karşılaştırma sonucunda Kıbrıs ağızlarının oluşmasında önce Konya çevresinden, sonra İçel (Mersin), Antalya, Alanya gibi yerlerden gelen göçlerin rol oynadığını belirtmiştir (1971: 359). Nazım Beratlı, 2 Kasım 1572’ye kadar Ada’ya toplam 672 Türkmen ailenin yerleştirildiğini bildirmektedir. Ada’ya yerleşen bu aileler, Mamuriye (Anamur), Silindi (bugünkü Gazipaşa), Ermenek, Mut, Gülnar, Silifke’den gönderilmişlerdir (1999: 2 / 40). 1727’deki son göç dalgasında gelenlerin de, genel olarak İçel Yörükleri olduğu belirtilmektedir (Beratlı 1999: 2/112). Kıbrıs, sadece bu yörelerden değil, Orta Anadolu Bölgesi ağırlıklı olmak üzere başka yörelerden de göç almıştır. Bu bilgiler doğrultusunda, Anadolu ağızları ile, özellikle Batı grubu ağızlarıyla, Kıbrıs Türk ağızları arasında söz varlığında olduğu kadar, ses ve yapı açısından da benzerlikler beklenir. Kıbrıs’a yerleştirilen Türklerin bir bölümünün Mersin’in ilçelerinden ve İçel Yörüklerinden olduğuna göre, etnik yapı ile ağız ilişkisi bağlamında, geniş zamanın kullanımı açısından da Kıbrıs Türk ağızları ile Mersin ağızları arasında koşutluk aranacaktır. Bu çalışmada Mersin (İçel) ile Kıbrıs Türk ağızları geniş zaman çekimi açısından karşılaştırılıp, iki ağız arasındaki benzerlikler yanında, birbirinden ayrılan yanlar üzerinde de durulmuştur. Önce Mersin ağızlarında geniş zamanlı çekimler örneklendirilmiş, ardından da Kıbrıs Türk ağızlarındaki biçimlere geçilmiştir.

2. Geniş Zaman Çekimi

2.1. Olumlu Eylemlerin Geniş Zamanlı Çekimi

2.1.1 I. Tekil Kişi ile Çekimi

Mersin ağızlarında adıl kaynaklı I. tekil kişi eki {-Im} yanında, Eski Anadolu Türkçesinde görülen {-In} biçimi de kullanılır: *Dokduru da eyi bir dokdurumuş, şaşa orda eyi bakıtdırın didi* (Ayvagediği / Mersin). *Okuma*

yazma bilsem, başımdan geçeneri hep aklımda **dutarın**, bi şeyden habarım mı var (Kepirli / Mersin). *Ben şakayı çoğ_iderin* [Tabureli / Erdemli→Kızılgeçit / Silifke]. *Gonuşurun*, (ses) alıyor adam işde [Tekeli Aşireti) Sıcakyurt / Bozyazı]. *O dutar, ben sağarin* (Çukurabanoz / Anamur). *Uyanıverdimidi tuvaletin ğapısında yaturın* (Kocapınar Boğsak Mah. İmamuşağı / Silifke).

{-In} I. tekil kişi eki, ek eylemin geniş zamanlı çekiminde de kullanılır: *Ben cāhilin, siz ne yaparsanız, onu yapacān dedi* (Gözne / Mersin). *Ben sekiz dene çocuğ_anasıyın* (Çağlarca / Mersin). *Taha da erezilin* (Uşakpınarı / Silifke). *Yetmiş üç yaşındiyin* (Beyreli / Bozyazı). *Ğumaçukuru köyündenin* (Kumaçukuru / Mut).

I. tekil kişi eki {-In}, Türkmen Türkçesinde de görülmektedir: *al-ar-ın* (Kara 2001: 49).

Mersin ağzlarında kullanılan I. tekil kişi {-In} ekinin belirli yörelerde dil ucu-diş eti n'sinin art damak n'sine dönüştüğü de görülür: *Oğlanların yanında yir içeriñ, gelir evimde yatarıñ* “yatarım”(Çavuşlu / Mersin). *Pırasayı, topacık, hōyle ortasını yarmadan topak topak doğrarıñ* “doğrarım” *ben, onu birey ısıcak yahut imişik suyunan yuruñ, ondan keri yağınan ğavırriñ*. *Pırasayı pirincinen eyi severiñ ben* (Çağlarca / Mersin). *Bir sahat düşünürüñ, neciye geldim diy* (İlemin / Erdemli). *Yaz ğış ğuşanuruñ, belim sakat* (Doğançay / Mersin). *Çok şeyler biliriñ* “bilirim”(Delikkaya / Gülnar). *Gendim göndürürsem göndürürüñ* “gönderirim” (Çarıklar / Anamur).

I. tekil kişi ekinin {-In} biçimi, ek eylemin geniş zamanlı çekiminde de görülür: *Ben çaya behriziñ* (Dağlı / Erdemli). *Eyiyiñ şükür* (Kösbucağı / Erdemli). *Ben buralıyıñ* (Emirler / Mersin). *Ben onnara çobanıñ* (Çukurbağ / Mut). *Ben yaşlıyıñ* (Mollaömerli / Gülnar). *Gel gel, beniñ* (Çavdarlı / Tarsus).

Kıbrıs Türk ağzlarında ise, I. tekil kişi ekinde Mersin ağzlarındaki çeşitlilik görülmez, ölçünlü dilden bir fark yoktur: *İşde ben bu gızı isderim* (Saracoğlu 2004: 224). *Ben gendim çulfayım*. *Ben dokurum gendim, yaparım* (Kalavaç / Lefkoşa).

2.1.2 I. Çoğul Kişi ile Çekimi

Mersin ağzlarında, geniş zamanlı çekimlerde yaygın kullanılan I. çoğul kişi eki ölçünlü dilde olduğu gibi {-Iz}dir. Geniş zaman eklerini alan eylemlerin bünyesinde /r/ ünsüzü varsa, ara hecede geniş zaman ekinin ünlüsü düşebilmekte, böylece çekimli eylem bir hece azalmaktadır: *Ğuyrūnu ğavırrız, dondurruz* (<doñ-dur-ur-uz), *yıyceğ_olusak yēriz*. *Dağda yayılır gelir, yem vērriz* [(Keşevli Aşireti)Takbaş / Tarsus↔Garaguzluk / Toroslar]. *Olları hep atıvrız* (Çağlarca / Mersin). *O cemde onu yedirrik* (<ye-dir-ir-ik). *Bir erkan yetirrik* [(Tahtacı Türkmenleri) Kumaçukuru / Mut].

Mersin ağızlarında I. çoğul kişi eki $\{-(y)Ik / -k\}$, yaygın olan biçim değildir. Bu ek, Mersin İlinde Tarsus ve çevresi (daha çok ova köyleri) ile Tahtacı Türkmenlerinin ağzında görülür: *Sirke görük bazı* (Kerimler / Tarsus). *Ġazanı ġurruk, suyunu görük, içine kekî basarık, kekîġ üsdüine sayacâ görük* (Kurtçukuru / Tarsus). *Eşşē eyi sayarık* [(Tahtacı Türkmenleri) Kuzucubelen / Mersin].

Mersin'in merkez köylerinden Kaşlı ve İğdir (Cerit)'de de I. çoğul kişi eki $\{-(y)Ik / -k\}$ karşımıza çıkmaktadır: *Ununan ġavırrık. Ġazannara vurrük* (Kaşlı / Mersin). *Bittaha ġelirik / Dirisini de diri vuruverrik* [İğdir (Cerit) / Mersin]. *Çatal çakarık yannarına. Birini öġ yüzüne asarık* [İğdir (Cerit) / Mersin]. Kaşlı ile Tahtacı Türkmenlerinin oturduğu Düğdüören komşu köyledir. Kaynaklarda, Kıbrıs'a yerleştirilen Yörük-Türkmen oymaklarından birinin adı Cirid/Cerid biçimlerinde geçmektedir (Eren 1971: 350; Beratlı 1999: 44). Mersin'in merkez köylerinden İğdir'in eski adı da Cerit'tir. Bu köyün sakinleri, Kıbrıs'a yerleştirilen Cerit oymağı ile akraba olabilir.

Kaynaklarda Kıbrıs'a yerleşmiş gösterilen oymaklardan ikisinin adı da, Karahacılı ve Eskiyörük'tür. Bu adlar Mersin İlinde köy adı olarak geçmektedir. Karahacılı hem Mersin'de, hem de Silifke'de; Eski Yörük ise Aydıncık'ta bulunan Yörük yerleşim birimleridir. Ancak bu köylerde I. çoğul kişi eki olarak $\{-(y)Ik / -k\}$ değil, $\{-Iz\}$ kullanılmaktadır.

Mersin ağızlarında, hareket eylemlerinde olduğu gibi, ek eylemin geniş zamanlı çekiminde de I. çoğul kişi eki, genel olarak $\{-Iz\}$ dir: *Burdeyiz hepimiz* (Ormancık / Anamur). Bunun yanında, yukarıda belirtilen belirli yörelerde de olsa, ek eylemin geniş zamanının çekiminde I. çoğul kişi eki $\{-(y)Ik / -k\}$ kullanılır: *Çok şükür hepimiz Müslümanık* (Hacıbozan / Tarsus). *Acı olan acık der* (Baharlı / Tarsus). *Biz buralıyık* (Kurtçukuru / Tarsus). *Aman ġırkılyık gelme* (Kaşlı Mah. Dorukkent Beldesi / Mersin). *Şahidiyık bu adamın* [(Tahtacı Türkmenleri) Dalakderesi / Mersin]. *Biz on iki ġardaşık* [(Tahtacı Türkmenleri) Kızılkaya / Mersin]. Anadolu'da her ağız grubunun içinde bu ekin kullanıldığı yöreleri bulmak mümkündür.

Kıbrıs Türk ağızlarında geniş zamanın I. çoğul kişi çekiminde adıl kaynaklı $\{-Iz\}$ ekini kullananlara da rastlanmakla birlikte, yaygın olan ek, $\{-(y)Ik / -k\}$ dir. Kıbrıs Türk ağızlarında ekin sonsesi, /-k/ ünsüzü çoğunlukla tonlulaşmaktadır: *Biz ġendine iş yaparık, çif sürerık, harman sürerık, davar beglerık* (Saracoğlu 2004: 229). *İlan da yasakdır öldürme, gördüğ mü öldürürük. Biz da öyleyık yani var bir hafdadan fazla* (Balalan / İskele). “İşde *Görneşliyık*” dedik (Karaokçu 2013: 166). *Şimdi Maraş'da oturuyoruk, Baf'dan gelmeyık* (Baf→Gazmagosa / KKTC). Kıbrıs'a her iki biçimi de kullanan insanlar yerleşmişse de, $\{-(y)Ik / -k\}$ biçimi yaygınlaşıp, $\{-Iz\}$ biçiminin kullanım alanı daralmış olmalıdır.

Çağdaş Türk lehçelerinden Azeri Türkçesinde de geniş zamanın I. çoğul kişi çekimi {- (y)ik / -k} eki ile yapılmaktadır: al-*ar-ıg* / *gäl-är-ik* / *oxu-y-ar-ıg* / *işle-y-er-ik* örneklerinde olduğu gibi (Kartallıoğlu ve Yıldırım 2007: 208).

Karacaoğlan'ın şiirlerinde de geçtiğine göre, {-Ik} I. çoğul kişi ekinin XVII. yüzyılda da kullanıldığı anlaşılmaktadır: *Balığın karnında üç kutu vardır / İkinin biz bilirik, birisini bil nedir* (Öztelli 1987: 433 /38). Paşa Yavuzarslan, bu kişi ekinin Eski Oğuz Türkçesinin sözlü dilinde de bulunabileceğine dikkatleri çekmektedir (2011: 1964-1965).

2.1.3 II. Tekil Kişi ile Çekimi

Hem Mersin, hem de Kıbrıs Türk ağzlarında bir eylemin geniş zamanlı çekiminde II. tekil kişi eki olarak iyelik kaynaklı {- (I)η} kullanılmakta ve geniş zaman eki eriyip yok olmaktadır: otur-ur-u-η>oturuη “oturursun”. *Mersin’de ni_yanda oturuη?* “oturuyorsun” (Çopurlu / Mersin). *Paşayı bilij ya* (Kızılkaya / Mersin). *Ali Musa Emmiyi görüñdür* “görüyorsundur” *yaylada* (Taşçılı / Tarsus). *Düğdüören’i bilüñdür* “bilirsindir” [(Tahtacı Türkmenleri) Kumaçukuru / Mut].

Kıbrıs Türk ağzlarından geniş zamanın II. tekil kişi ile çekimi Mersin ağzlarıyla aynıdır:

–*Demeg garşı duruη başa. Kesin bunun kellesini* (Gökçeoğlu 1994: 95). *Yarın düğün var; ama sakın sen alaya gitme, yoksa beni yitirij* (Fasulla-Baf) (Yorgancıoğlu 1980: 514). *Sen bulamacı ne bilij* “Sen bulamacı bilmezsin” (Yeniceköy / Lefkoşa) (Çatal 2012: 238).

Her iki ağızda da, ünsüzle biten, geniş zaman ekini {-Ar} biçimiyle alan eylemlerde, ekin ünsüzü erimekte, ünlü kaynaşması sırasında, ekin ünlüsü baskın çıkmaktadır: *git-er-i-η> gideiη>gideη* “gidersin”. *İçine kekik gatan* [(Karakeşli Aşireti) Çeşmeli / Erdemli]. *Ordan gel oldu mu, nideη nicideη gideη* (Böğrüeğri / Tarsus). *Dur dur ülen, düşeη dur* (Turunçlu / Mersin). *Ne yapay, ne yiη* (Bayındır / Silifke). *Hepisini biliyöη işde ne soray* (Gencali / Mut). *Ölüp gedey hoy* (Karalarbahşiş / Anamur).

Kıbrıs Türk ağzlarından örnekler:

–*Arkama ne gacıη be? Nere sagladıη gendini?* (Gökçeoğlu 1994: 85). *Baηa rusad ver çıkayım-afedeη- lazımlığa gideyim* (Saracoğlu 2004: 187). *“Tamam böyle misafir gal, yarın alıη gideη” dedi* (Alanıçi / Gazimağusa).

Ayrıca, Kıbrıs Türk ağzlarında çok sık karşılaşılan ‘*Napay?*’ ilişki sözü, Mersin ağzlarında da söz açma, hal hatır sorma amaçlı kullanılmaktadır: – *Napay, eyi miη? –Napayn, bildiğij hal.*

Düz-geniş ünlü ile biten eylemlerde ise, her iki ağızda da, /-r/ ünsüzünün erimesiyle yan yana gelen iki ünlü kaynaşmakta, eylemin düz-geniş ünlüsü baskın çıkmaktadır: *ara-r-i-η* > *aray* > *aray* “ararsın”. *Orda naray* (Karaçobanlı → Demirişik / Mersin). *Külü eley gataη* (İlemin / Erdemli). *Ne ağlay yavrım* (Çukurbağ / Mut).

–*Ne aray bu evde be Hacivat?* / –*Seni arardım be Garagöz* (Gökçeoğlu 1994: 64). –*Halayığa der kırğ katur mı isdeη, kırk satır mı isdeη?* (Gökçeoğlu 1994: 238). *A gızım ne yeη?* (Gökçeoğlu 1994: 258). –*E sen ne ağlay* (Gökçeoğlu 1994: 278). *Kaç senedir yaşay Galavaç’da?* (Çatal 2012: 169). –*Zerdali toplay, bütün yaptığın iş budur?* (Karaağaç / Girne).

Diğer ünlülerle biten eylemlerde de, geniş zaman eki erimekte, sadece eylemin ünlüsü kalmaktadır: *Dışını içini yuy* [(Karakeşli Aşireti) Çeşmeli / Erdemli].

Kıbrıs Türk ağızlarından Balalan, Mehmetçik ve Baf ağızlarında iyelik kaynaklı II. tekil kişi ekinin damaksıllığı yitirdiği de görülür: çek-en < çeken < çeken < çek-er-i-η “çekersin”: *Çeken bize sesimizi da?* “Bizim sesimizi de mi çekiyorsun?” (Balalan / İskele). *Afet beki da hatırlan* “hatırlarsın” *sen daha güçlüydün* (Baf → Gazimağusa). *Çarşaf dokun, gömlek yapan* “yaparsın”. *Ma nere doken* “dökersin”, *yere. Ayakcalar var, basan basan basan dokun* “...basar basar dokursun” (Mehmetçik / Gazimağusa) (Çatal 2012: 207). Kıbrıs Türk ağızlarında, bu kullanım yaygın değildir.

Ölçünlü dilde geniş zaman ekini {-Ir} biçiminde alan eylemlerden bir bölümünün Silifke ve Mut’ta belirli birkaç yörede {-Ar} biçiminde aldığı dikkatleri çekmektedir. Bu yörelerde de, geniş zaman çekiminde iyelik kaynaklı II. tekil kişi ekinin kullanıldığı görülmektedir:

Fısdñ tarlasını güzün eyce bişireη (<bişir-er-i-η). *Çekiveren* iplikden. *Üç saat yaturay* “yatırırsın” (Karakaya → Ortaören / Silifke). *Düğüne hazırlık göreη* (Ortaören / Silifke). *Onu bileηdir belki* (Yenisu / Silifke → Hocalı / Mut). *Garışdıray, yiyen* “Karıştırırsın, yersin”. *Göt gözerini vuray, çec_ideη* (Hocalı / Mut).

Geniş zamanın II. tekil kişi çekiminde iyelik kaynaklı kişi ekinin kullanımını XVII. yüzyıl halk ozanı, Karacaoğlan’a kadar götürebiliriz; ancak kaynaklarda bu kişi ekinin ünsüzünün art damak n’si özel işaretle gösterilmemiştir: *Karacaoğlan der, gelir yazları / Yavrım, kime eden(η)* “edersin” *sen bu nazları; Sorsam suallensem yüz bin yaşın / Dünyanın binasın bilin(η)* “bilirsin” *Erciyes* (Öztelli 1987: 71, 436).

İyelik kaynaklı kişi eki yanında, yaygın biçim olmamakla birlikte hem Mersin , hem de Kıbrıs Türk ağızlarında adıl kaynaklı II. tekil kişi ekinin

kullanımına da rastlanır. İstek kipi ve ek eylemin geniş zamanında kullanılan II. tekil kişi eki gibi, bu ekin son sesi de, art damak n'sine dönüştürülerek kullanılır: sen>-sIn>-sIn

Mersin ağızlarından örnekler:

Ğırk gün daban eti yirsin, bir gün av eti yirsin (Takanlı →Kuyuluk / Mersin). *Bilirsindir küllü suyu* (Düğdüören / Mersin). *Onu yükleni gelirsin arkaça* (Karayakup / Erdemli). *Deveni yıkar, orda yatarsın* [(Keşevli Aşireti) Takbaş / Tarsus↔Garaguzluk / Toroslar]. *Az civırak yaparsın onu* (Sarıaydın / Silifke). *Geçileri savarsın* (Tırnak / Gülnar). *Ğaynadırsın, o da keş olur* (Narince / Anamur).

Mersin ağızlarında, II. tekil kişi ekinin adıl kaynaklı kullanıldığı durumlarda da, {-Ir} geniş zaman ekinin ünsüzü eriyebilmektedir: *Ölüyü kösersin, böyle ğipleye, elini yüzünü yursun, apdesini aldırısın* (Güneyli / Erdemli). *Yumuşunu dutuverısın* (Tırnak / Gülnar). Ayrıca bk. Geniş Zaman Ekinde /-r/ Erimesi bölümü.

Kıbrıs Türk ağızlarında ise, adıl kaynaklı II. tekil kişi eki kullanıldığında, geniş zaman ekinin ünsüzü korunmaktadır:

“Ne dersin hanım keselim?” der (Saracoğlu 2004: 186). *Başa yardım edersin, ağşama döner gelirig* (Saracoğlu 2004: 195).

Mersin ağızlarında, II. tekil kişi ekinin dalgalı söylenişlerine de rastlanabilir. Aynı kişinin ağızında hem {-In/-An}, hem de {-Ar-sIn / -Ir-sIn / -r-sIn} biçimi duyulabilir: *Ala otlu, hamırlı içen, içen ğaldırın* “kaldırırısın”, *bulaşın yursun* (Sarıaydın / Silifke). *Ğırklanısın* “kırklanırısın”, *üsdünü başını yun* “üstünü başını yıkarsın” (Kuzucu / Mersin).

Her iki ağızda da ek eylemin geniş zamanlı çekiminde kullanılan II. tekil kişi eki hep adıl kaynaklıdır, ekin sonsesi hareket eylemlerinde kullanıldığı gibi art damak n'sine dönüşür: sen>-sIn>-sIn

Sen emeklisin alısın [Işıklı (Tozkovan) / Gülnar]. *Sen az yakan, tek başına bir adamsın* (Akdam / Mersin).

Kıbrıs Türk ağızlarından örnekler:

Sen eyisin, ölüncaya gadar rahat yaşayasın. Hem da Müslümansın (Saracoğlu 2004: 186, 210). *-Vay oğlum saña beddua edemem bir padişah oğlusun. -Yalançısın da ondan. / -Ne yalançısı? / -Daha nikâh ğıymadıñ da evlendiñ da, dulsun sen. -Sen nerden geldiñ evlad. -Kimsin? -Sensin ha. / -Ha benim* (Gökçeoğlu 1994: 241, 256, 275, 284).

2.1.4 II. Çoğul Kişi ile Çekimleri

II. çoğul kişi çekiminde, hem Mersin, hem de Kıbrıs Türk ağızlarında adıl kaynaklı kişi ekinin /n/ sesi, art damak n'sine dönüştürülmektedir: -sIn-Iz>-sInIz

Mersin ağızlarından örnekler:

Neğörürsünüz, nerden _arı gelirsiniz (Bayındır / Silifke). *Ğirtül duyarsınız, Ğirtül'ün dibinde* (Köprübaşı / Mut). *Navtarsınız?* “Ne yaparsınız, ne yapıyorsunuz?” (Teknecik / Aydınçık). *Eleğre acıkmazsınız da susuzarsınız işde* (Çiriştepe / Tarsus). *İlerlediksıra sora sora gedersiniz* (Ağlıca Mah. Kömürlü / Bozyazı). *Siz neciksınız bakalım* (Yeniyörük / Aydınçık).

Kıbrıs Türk ağızlarından örnekler:

–Ama ğızmaycagsınız, ben da ğızarım ha. Bilirsiniz şu öfgem büyüdür (Gökçeoğlu 1994: 87). *O gün harman sürerdim da gelirkana bir adam çıktı, dedi bize: “Be ama naparsınız buracığda?* (Karaağaç / Girne). *Kırk katır yoksa kırk satır isdersiniz* (Saracoğlu 2004: 224). *At mı isdersiniz seyrana çıkasınız, yoksa ğılış mı isdersiniz seyrana çıkasınız* (Saracoğlu 2004: 209). *Siz bilirsiniz bu köyün tarihini?* “Siz bu köyün tarihini bilir misiniz?” –*Ekmeğın içine isbanah ğorsunuz?* “Ekmeğın içine ıspanak koyar mısınız?” –*Yaa. (Hamitköy / Lefkoşa). Bazen biz bile geldiğimizde, “Kimsiniz, niçin geldiniz bugün?” derdi* (Dilekkaya / Lefkoşa) (Karaokçu 2013: 211).

II. tekil ve II. çoğul kişi eklerinin bu biçimleri Türkmen Türkçesinde de görülmektedir: *al-ar-sın / al-ar-sınız* (Kara 2001: 49). Kara, geniş zaman {-Ar} ekinin Türkmen gramerinde “belirsiz gelecek zaman” adıyla “gelecek zaman” bahsinde ele alındığını bildirmektedir. Geniş zaman ekinin ünlü ile biten eylemlere geldiğinde ekin ünlüsüyle sözcük sonundaki ünlünün kaynaşması sonucunda ünlü uzunluğu ortaya çıktığını belirtmektedir: *diñleerim / diñleersin / diñleersiniz* örneklerinde olduğu gibi (Kara 2001: 49).

Mersin ağızlarında genel olarak adıl kaynaklı II. çoğul kişi kullanılmakla birlikte, belirli yörelerde II. çoğul kişi ekinin iyelik kaynaklı olduğu da görülür:

Topalı da bilirsinizdir (Değirmendere / Mersin). *İlan soksa napanız* (Emirler / Tarsus). *Yetişeniz ona. Orda inivreniz* “Orda iniverirsiniz”. *Orda ğayfenin öjünde ineniz* siz “inersiniz”. *Bulanız* siz (Yenisu / Silifke→Hocalı / Mut). *Gendiğiniz bileğiniz* “Kendiniz bilirsiniz” (Ortaören / Silifke). *Bunun böyle peşinde ğoşanız, nolcak bilmem* (Keben / Silifke). *Hamurı dürenizdir* (Değirmendere / Silifke). *Silifke tarafına mı gedenez. Ne yapanız?* (Bayındır / Silifke). Kıbrıs Türk ağızlarında ise, {-nIz} II. çoğul kişi eki, geniş zaman çekiminde değil, istek kipinin çekiminde görülmektedir.

2.1.5. III. Tekil Kişi Çekimleri

Mersin ağzlarında, ölçünlü Türkiye Türkçesinden farklı olarak III. tekil kişi çekiminde, genellikle eylemin birleşik çekiminde, /-r/ ile biten eylemlerden sonra ve art arda gelen geniş zamanlı çekimli eylemlerin ilkinde /-r/ sesinin eridiği görülür. Örnekler için bk. Geniş Zaman Ekinde -r Erimesi bölümü.

Kıbrıs Türk ağzlarında ise, III. tekil kişi ile çekimlerinde geniş zaman ekinin ünsüzü korunmaktadır: *Padişahoğlu gelİR bakar. Zavallı Yakub adam dutar, gezdirİR dağları ovaları, Yusufcuğunu arar* (Saracoğlu 2004: 224, 230).

Kıbrıs Türk ağzlarında, ek eylemin geniş zamanlı III. kişi çekimlerinde kiplik kaygısı dışında da {-dİR} bildirme eki kullanılır: *-Hocanđır?* “-Hocan mı” / *-Ha ha hocamdır, okulda öğretmenimdir* (Hamitköy / Lefkoşa). *Bizim ekmeğlerimiz çok güzeldİR* (Mehmetçik Kasabası). Mersin ağzlarında ise, bildirme eki ölçünlü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, olasılık ya da kesinlik bildirmek üzere kullanılır.

2.1.6 III. Çoğul Kişi ile Çekimleri

III. çoğul kişi çekiminde, ölçünlü Türkiye Türkçesinden farklı olarak, hem Mersin, hem de Kıbrıs Türk ağzlarında, -rI->-lI- ünsüz benzeşmesi görülür. Mersin ağzlarından örnekler:

İcik da gorkudullar hullarından cıladınan “Biraz da korkuturlar (keserler) şuralarından jiletle” [(Tahtacı Türkmenleri) Düğdüören / Mersin]. *Sumağıla yellar* (Gencali / Mut). *Yıkanıveriller, tertemiz çıkallar* (Kizilli Mah. Sarıveli / Mut). *Hindi bi_haFda yatullar* (Kızılca / Bozyazı). *Öyle arkasından taraşiveriller* (Üçoluk / Gülnar)

Kıbrıs Türk ağzlarından örnekler:

Napar onnar, geliller bi şey satallar? (Kalavaç / Lefkoşa). *Neyisa alır Yusuf gardaşını, gideller barabar bubalarına* (Saracoğlu 2004: 233). ... *belki da ya yaşallar ya yaşamazlar, onnar gurudullar gayrığ* (Karaağaç / Girne).

Mersin ağzlarında, ünsüz benzeşmesi sonucu yan yan gelen /l/ ünsüzlerinin teklediği de olur: *Ekmē sarallar sarallar veriler* (<veriller<ver-ir-ler) [(Tahtacı Türkmenleri) Tekirgözü Mah. Çağlarca / Mersin]. *Diş börtmesi vurular* (Kaşlı Köyü, Dorukkent Beldesi / Mersin). *Ayaklarına yeji bir cizme alılar* (Üçoluk / Gülnar). Ünsüz benzeşmeli (-rI->-lI-) biçiminin daha yoğun kullanılıyor olması, III. çoğul kişide /-r/ erimesinden çok ünsüz tekleşmesini düşündürmektedir.

Tablo1: Olumlu Eylemlerin Geniş Zaman Çekimi

	Mersin Ağızları	Kıbrıs Türk Ağızları
1.t.k.	gelirim, gelirin, gelirin	gelirim
2.t.k.	geliş/bakaş; gelirsin, gelisin	geliş/bakaş; gelirsin
3.t.k.	gelir, geli	gelir
1.ç.k.	geliriz, gelirik (yaygın değil)	geliriz gelirik, gelirik (yaygın)
2.ç.k.	gelirsiniz, gelişiz	gelirsiniz
3.ç.k.	geliller, geliler	geliller

2.2. Olumsuz Eylemlerin Geniş Zamanlı Çekimi

2.2.1. I. Tekil Kişi ile Çekimi

Olumsuz eylemlerin geniş zamanlı çekiminde, her iki ağızda da ölçünlü Türkiye Türkçesindeki I. tekil kişi çekiminde olduğu gibi sadece kişi eki kullanılmaktadır.

Mersin ağızlarından örnekler: *Analık “Gızıñı viriseñ okula, uşāña bakmam” didi... yumuş dutduracak ya* (Aslanlı / Erdemli).

Kıbrıs Türk ağızlarından örnekler:

–*En aşşaaaya. Gonuşayım seniñinan beraber / –Yog, enmem. / Neçin?* (Gönyeli) (Gökçeoğlu 1994: 256). *Vallahi bi şey almam istemem* (Kalavaç / Lefkoşa). Ek eylemin geniş zamanlı çekimi de ölçünlü dilden farklı değildir.

Mersin ili sınırlarında yerleşen bazı Yörük aşiretlerinin ağızlarında olumsuz eylemlerin geniş zamanlı çekiminde I. tekil kişi eki {-n} biçiminde de gelir: *Ben içme-n gayrı gātma* (Karalarbahşiş / Anamur). *Bilme-n işde* “Bilmem işte” [(Dudaklı Kabilesi) Geriz Yaylası / Toroslar↔Nacarlı / Tarsus]. Hanser, kimi önemli Türkmen lehçelerinde (Teke, Sarık, Göklen) de olumsuz eylemlerin geniş zamanlı birinci tekil kişi çekiminin {-mAn} ile yapıldığını belirtir: *alma-n / gelme-n* (2003: 112).

Mersin ilinde, ek eylemin olumlu çekiminde olduğu gibi, olumsuzunun geniş zamanlı çekiminde de I. tekil kişi eki olarak {-Iŋ} biçiminin kullanıldığı yöreler bulunmaktadır: *Fitne değilŋ* (Çatak / Silifke). *Boğün boş değilŋ dedim* (Çukurbağ / Mut). *Susuz değilŋ a, içim yanır* (Aslanköy / Mersin).

Kıbrıs Türk ağızlarında ise bu çekim, ölçünlü Türkiye Türkçesinden farklı değildir: *Siz beni yannız görürsünüz; ama ben yannız değilim. Ben batıl inanca bırı değilim; ama herhalde var bir güç diye o yöne doğru beni çeker* (Karaokçu 2013: 177, 190). *Ben kör değilim* (Görneç / Gazimagosa). Her iki ağızda da, ‘değil’ olumsuzluk koşacında ğ>y değişimine rastlanır.

2.2.2 I. Çoğul Kişi ile Çekimi

Geniş zamanın I. çoğul kişi ile çekiminde de olumsuz eylem üzerine doğru-
dan kişi eki gelir, geniş zaman belirleyicisi kullanılmaz. Mersin ağızlarında yaygın olan I. çoğul kişi eki {-Iz}dır: *Evelki yapılanları bilmeyiz* [(Keşevli Aşireti)Takbaş / Tarsus↔Garaguzluk /Toroslar].

Anamur, Bozyazı, Aydıncık, Gülnar ve Mut çevresinde olumsuz eylemlerin geniş zamanlı I. çoğul kişi çekiminde {-mA-} olumsuzluk ekinin ünlüsü /y/ ünsüzünün etkisi ile inceler, daralır: *Gomeyiz biz heç* (Evciler / Anamur). *Bizler yapmeyiz* (Narince / Anamur). *Ötesini biz de bilmiyiz* yani. *Öyle bişeye yormiyiz. Bişey atmiyiz* (Gencali / Mut). *İki üç gün dışarı çıkarmiyiz* (Delik-kaya / Gülnar).

Mersin ağızlarında olumlu eylemlerin geniş zamanlı çekimlerinde olduğu gibi, olumsuz eylemlerin I. çoğul kişi çekimlerinde de {-k /-Ik} eki belirli yörelerde kullanılır:

Yapmak siyah zeytini biz “Yapmayız siyah zeytini biz” [İğdir (Cerit) / Mersin]. *Bizi isdemiyeni biz de isdemek* “...istemeyiz” [(Tahtacı Türkmenleri) Düğdüören / Mersin]. *Yok, ğurbana ğalmak* (Dorak→Sarıbrahimli / Tarsus) *Bilmem yaşarık, bilmem yaşıyamak* (Sağlıklı / Tarsus). *Bizler söylemek / Onu bilmek* “bilmeyiz” *işde* [(Tahtacı Türkmenleri) Kumaçukuru / Mut]. *Bişey yapmak, çağırmak biz* (Kaşlı Köyü Dorukkent Beldesi / Mersin).

Biz bacımızı goyamayık. Yapamayık biz [(Tahtacı Türkmenleri) Düğdüören / Mersin]. *Ġışın gitmeyik biz* (Kaşlı / Mersin). *Yumuşları olunca, biz heç itiraz etmeyik* [(Tahtacı Türkmenleri)Tekirgölü Mah. Çağlarca / Mersin]. *Bizler bilmeyik* (Hacıbozan / Tarsus). *Biz onları bilmeyik* (Yanıkışla / Tarsus).

Kıbrıs Türk ağızlarında ise, olumlu eylemlerdeki gibi, olumsuz eylemlerde de yaygın kullanılan I. çoğul kişi eki {-IK/-Ik}tır. *Dedig: Hayır ğurtaramayığ. Biz der: Ġurtararığ. Obir Urum arkadaş da gene der: Biz da ğurtaramayığ, öğle deme mühdar ğurtaramayığ, önce desay ki ğurtaracağ, önce birinci mermiyi yeyceğ sen ikinciye da o. Başga tüfeg almayık* (Karağaç / Girne). *Bura geldiğ kimseyi tanımayığ, kimse bizi tanımaz. Olacayık, olmaycaıık, bilmeyik* (Kaleburnu / Gazimağusa). *Ben yapardım, napayım şimdi yapmayık* (Gazimagosa).

2.2.3 II. Tekil Kişi Çekimi

Her iki ağızda da, olumsuz eylemlerin II. tekil kişi ile çekimlerinde I. tekil kişide olduğu gibi, kişi eki olumsuz eylem üzerine doğrudan gelir. Olumlu eylemlerde olduğu gibi, II. tekil kişi eki iyelik kaynaklıdır. Semra Alyılmaz, Türkçede Olumsuz Fiillerin Geniş Zaman Biçimbirimi adlı yazısında, olumsuz fiillerin geniş zamanın I. teklik ve I. çokluk şahıslara göre çekiminde zaman kavramını ifade eden görevli dil ögesinin {-mA-} olmadığını, {-Ø} olduğunu belirtmektedir (2010: 111).

Mersin ağızlarından örnekler:

Bi şey yapamay “yapamazsın” (Boztepe / Tarsus). *Fazla dökmey* “dökmezsin” *onu yavrım* (Bozağaç / Gülnar).

Seyrek olarak, olumsuz eylemlerin II. kişisinde yazı dilinde olduğu gibi {-mAz} ekini kullanana da rastlanır; fakat olumlu eylemlerin çekimlerinde olduğu gibi, kişi ekinin /-n/ ünsüzü damaksıllaşır: *Vatandaşı akşama ğadar çalışdırısın, üsdelik köteklersin, parasını vermessin* (<ver-mez-sin) (Bozağaç / Gülnar). *Yemek yapmassın* [(Tahtacı Türkmenleri) Sayağzı → Dalakderesi / Mersin]. *Ölecēni ne bileceñ, bilemessin ölecēni* (Kuzucubelen / Mersin).

Kıbrıs Türk ağızlarından örnekler:

Ā, öyle yapamay “yapamazsın” (Akova / Gazimağusa). – *E öğlen mi oldu? Daha sabahdır be bıragmay beni rahad* (Gökçeoğlu 1994: 83). *Oğlan, “Gardaşlarımı vermez”, beni oyalay* “oyalarsın” *dedi* (Alaniçi). Olumlu eylemlerdeki gibi, olumsuz eylemlerin geniş zamanlı çekimlerinde de, iyelik kaynaklı II. tekil kişi ekinin belirli yörelerde damaksıllığını yitirdiği görülür: *E nasıl sen görmen, bakman, nasıl dokurdu?* “E sen görmez misin, bakmaz mısın nasıl dokurdu?” (Mehmetçik Kasabası) (Çatal 2012: 207). *Hiş tanaman etmen da bir dehada gondun göynüne* [Yalova (Piskobu) / Limasol] (Aksoy(?): 16).

Ek eylemin olumsuz geniş zamanlı çekiminde de, II. kişi eki olarak {-sİŋ} kullanılır: *Hasda deyilsin ola* (Değirmendere / Mersin).

2.2.4 II. Çoğul Kişi ile Çekimi

Her iki ağızda da geniş zamanın olumsuz II. çoğul kişi çekimi {-mAz}+{-sİŋIz} ekleri ile sağlanır: *Ne ğakmazsınız uşak gün öylen oldu? Ğakışın bakayn!* (Ayvagediği / Mersin).

Kıbrıs Türk ağızlarından örnekler:

Hah işde getirdiler İsa Aleyhiselamı öldürelim. O zaman bunnarın başganları: Tokanamazsınız gendine (Gökçeoğlu 1994: 221). *Haa, koşmar bilmezsiniz* (Hamitköy, Lefkoşa). *O da demiş gendine “Hiş beni yakamazsınız*

siz” demiş, “Sizden üsdünüm ben” demiş (Dilekkaya / Lefkoşa) (Karaokçu 2013:72).

2.2.5 III. Tekil ve Çoğul Kişi

Geniş zamanın olumsuzu III. tekil ve çoğul kişi çekimlerinde, her iki ağızda da ölçünlü dilden fark yoktur: *Be aman zaman, asger lafıdan annamaz* (Saracoğlu 2004: 232).

Tablo 2: Olumsuz Eylemlerin Geniş Zamanlı Çekimi

	Mersin Ağzları	Kıbrıs Türk Ağzları
1.t.k.	gelmem, gelmen (ender)	gelmem
2.t.k.	gelmeñ, gelmessiñ	gelmeñ
3.t.k.	gelmez	gelmez
1.ç.k.	gelmeyiz; gelmeyik, gelmek	gelmeyik / gelmeyiK
2.ç.k.	gelmezsiñiz,gelmessiñiz; gelmeñiz	gelmezsiñiz
3.ç.k.	gelmezler	gelmezler

Ek eylemin olumsuz çekimi de ölçünlü dilden farklı değildir: *Bir sene mi var, iki sene mi var hiş belli değil* (Lefkoşa) (Karaokçu 2013: 221). *Eyya, çoğ yakın deyildir* (Hamitköy)(Çatal 2012: 182).

2.3. Olumlu Eylemlerin Geniş Zamanlı Soru Çekimi

2.3.1 I. Tekil ve Çoğul Kişilerle Çekimi

Geniş zamanın sorulu biçiminin I. kişileriyle kurulan yüklem, her zaman yanıt beklenen soru cümleleri kurmaz, bambaşka işlevlerle de kullanılır. II. kişiden izin isteme, konuşanın kendisi hakkındaki yargısını öğrenme amacıyla da kullanılabilir. Hem Mersin, hem de Kıbrıs Türk ağzlarında olumlu eylemlerin geniş zamanlı soru çekiminden olumsuz bir yüklem ortaya çıkar. Böyle bir kullanım, cümle anlambilimi açısından önemli bir anlam belirleyicisi sunar, kiplik değer taşır: *–Narı niye çarptırurlar? –Bili miyin de işde!* “Bilir miyim, bilmem, bilmiyorum” [(Tahtacı Türkmenleri) Düğdüören / Mersin]. *Bili miyin* “Bilir miyim, bilmem” (Çömelek / Mut). *Ya işde bili miyin işde* (Derebaşı / Bozyazı). *Ben bili miyiñ de hasdalını* (Sabah→Değirmendere / Silifke). *Bili miyiñ işde sancılanıdı* (Kepirli / Mersin). *Geder miyiñ, getmem tabi* (Bozon→Çiftlik Köyü / Mersin). *Biz bu boğazdan geçebilir miyik* “... geçemeyiz” (Sağlıklı / Tarsus).

Kıbrıs Türk ağızlarından örnekler:

Normal bir tavığdı ama, bilir miyim ben nasıl yönnendirirdi onu (Dilekkaya / Lefkoşa) (Karaokçu 2013: 88).

–*Fatihayı bilmeñ?* / –*Bilmem* / –*Uuu e ne okuñ mezarlığa gitdiğinde?*
–*E ne, gider miyim mezarlığa* “... mezarlığa gitmem” (Kalavaç / Lefkoşa)
(Çatal 2012: 171)

Bazı gece yatırdık şu onda, biz bütün gece o deliğe bakardık. Görür müyük biz “göremeyiz” (Dilekkaya / Lefkoşa) (Karaokçu 2013: 29).

Biz deli miyik! “Biz deli değiliz” (Gazimagosa).

Bir işi yapmak için bir engelin olup olmadığını, gelecekte bir işin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini öğrenmek için de bu çekimden yararlanılır: “*Gız Musdafa 'ya söyleylim. Lefkoşa 'ya gidebilir miyik?*” (Dilekkaya / Lefkoşa) (Karaokçu 2013: 162).

{-Ik} I. çoğul kişi ekinin Karacaoğlan'da da bulunduğunu olumlu eylemlerin geniş zamanlı çekiminde belirtmiştik, sorulu çekimde de örneğine rastlanmıştır:

Siyah zülfün mâh yüzünde tel gibi / Acap biz de güler miyik el gibi (Öztelli 1987: 453).

2.3.2 II. Tekil Kişi ve Çoğul Kişilerle Çekimi

Soru çoğunlukla dinleyene yöneltildiği için, sorulu çekim örnekleri de daha çok II. kişilere yöneliktir. Mersin ağızlarında geniş zamanın sorulu çekimi {-Ir / -Ar /-r}+ {mI}+ {-n} biçimbirimleri ile yapılır. Kişi eki çoğunlukla iyelik kaynaklıdır:

Bilir miñ bilmem (Bozon→Çiftlik Köyü / Mersin) *Bura bir sel gelmiş, onu bilir miñ* (Sarıaydın / Silifke). *Döğër miñ sever miñ* (Çömelek / Mut). *Çift sürer miñ* (Çukurbağ / Mut). *Burayı yapar mıñ* (Karacaoğlan / Mut). *İbiram Amca cıgara içer miñ? Sayabilir miñ* (Gülнар). *Hõ ardıçları görür müñ* (Derebaşı / Bozyazı). *Yer miñ* (Beyreli / Bozyazı). *Bilir miñ* (Lenger / Bozyazı). *Ebe masal bilir miñ?* (Karalarbahşiş / Anamur). Mersin ağızlarında olumsuz eylemlerde olduğu gibi, olumlu eylemlerin geniş zamanlı soru çekiminde de, {-Ir} biçimi kullanıldığında geniş zaman ekinin ünsüzünde erimeye rastlanır: *Öküz alı mıñ?* (Çukurbağ / Mut). *Sen alı mıñ yoldaş?* (Akarca / Mersin). *Duyar mıñ, bili miñ?* (Medrese Mah. Taşoluk / Gülнар). Ayrıca bk. Geniş Zaman Ekinde /-r/ Erimesi.

Sorulu cümlelerin kuruluşunda vurgudan yararlanma, Kıbrıs ağzının belirleyici özelliklerindedir:

–Feslikancı güzeli, feslikancı güzeli, çapalañ suvarıñ feslikanıñ kaç yaprağı var **bilİñ**? “...bilir misin?” (Fasulla-Baf) (Yorgancıoğlu 1980: 514). **İsdEñ** egmeg şimdi? (Saracoğlu 2004: 213). Zeki noldu **bili:ñ**? (Argunşah 2009: 87). Gıza der: “Baña **gaçAñ**?” Gız da: “Gaçarım ya” der (Saracoğlu 2004: 194). Sen en güçüñleris**İñ** yoğsa en böyüñleri? (Hamitköy / Lefkoşa).

Kıbrıs Türk ağızlarında soru kavramı genellikle vurgu ve tonlamayla sağlanıyor olsa da, soru eki hiç kullanılmıyor değil. Diğer geniş zamanlı II. tekil kişi çekimlerinde olduğu gibi, sorulu çekimde de iyelik kaynaklı II. tekil kişi eki kullanılır, olumlu eylemlerle kullanıldığında geniş zaman eki korunur:

Hala bu yanı geçişini annatabilir miñ bize? (Akova / Gazimağusa) (Demir 2009: 261). *Başğa mანი bilir miñ sen?* (Hamitköy / Lefkoşa). *Padişah sandı o da oynadacağ Karagöz’ü –Becerir miñ? / –Beceririm ya. Becermesem gelmem sizden özür dileyim. Sen binicilikden anlar muñ dedi. –Daha nikâh gıymadıñ da evlendiñ da, dulsuñ sen. Hatırlar muñ? –Beni de götürür müñ buba? –Gorkar muñ gızım? / –Gorkmam deyze* (Gönyeli) (Gökçeoğlu 1994: 99, 102, 253, 256, 264). *Rum evime geldi köyde, evini göreceymiş. Goymadım eve gendini, başladı ağlasın. Bak dedim, gösderdim resimleri, bu resimleri görüñ dedim, hep siz kesdiñiz gendine sen baña getirebilir miñ?* (Gazimađosa)

Hem Mersin, hem de Kıbrıs Türk ağızlarında, ek eylemin geniş zamanının sorulu çekiminde de, iyelik kaynaklı II. tekil kişi eki kullanılmaktadır:

Mersin ağızlarından örnekler:

Aç muñ susuz muñ dimezlerimiş. Dürüye Bacuu, okarda muñ, hura aşşā in bakayn bir (Ayvagediği / Mersin). *Hasda muñ yavrım dedim* (Dalakdere-si / Mersin). *Boş muñ, iş yok mu?* (Turunçlu / Mersin). *Mersin’iñ içinden miñ, dışından muñ?*(Kösbucağı / Erdemli). *Sen deli miñ, budala muñ?* (Çatak / Silifke). *Farkında muñ?*(Gökbelen / Silifke). *Sen Zeyne’den miñ* (Arıkuyu / Gülnar). *Ataşlı muñ oğlum* (Malaklar / Anamur).

Kıbrıs ağızlarından örnekler:

İs miñ, cis miñ (Saracoğlu 2004: 188). *Sen miñ? Deli miñ?* (Gazimağusa) (Gümüşatam 2011: 1158). *Sen Dudu muñ? Napañ, ne eden, kaç zamandır görmem seni eyi miñ?* (Görneç / Gazimağusa).

Geniş zaman çekiminin sorulu biçiminde, Türkmencede de, II. tekil kişi ekinin iyelik kaynaklı olduğu görülmektedir: *gidermiñ* (Hanser 2003: 112).

Mersin ağızlarında II. tekil kişi ekinin soru ekinde önce, doğrudan eylemin üzerine getirildiği de olur: *Tansiyonuñ var mı, ilaç gullanıñ mı* “kullanır mısın”? (Ayvagediği / Mersin). *Tasıñı görseñ biliñ mi deyiyor* (Kumaçuku / Mut). *Ėatıranı biliñ mi?* [(Tahtacı Türkmenleri) Düğdüören Köyü Dorukkent Beldesi / Mersin]. Mersin ağızlarının kimi üyelerinde ünlü ile biten eyleme

geniş zaman ekinin {-Ar} biçiminde getirildiği anlaşılmaktadır: *Tanıyan mı bilmem?* “Tanır mısın bilmem” (Değirmendere / Silifke). *Tokucu biley mi?* “Tokacı bilir misin?” (Yenisu / Silifke→Hocalı / Mut).

Türkmencede de soru ekinin zaman ve I. tekil kişi ekinden sonra geldiği görülür: *aların mı / gelerin mi* (Hanser 2003: 112).

Aynı kullanım Karacaoğlan’ın şiirlerinde de karşımıza çıkmaktadır:

Ala gözlerini sevdiğim dilber / Eğlenin(η) de bizim ilde kalın(η) mı “... kalır mısın”

Senin ile canı cana değişsek / Kömür gözlüm, beni üste alın(η) mı? “...alır mısın” (Öztelli 1987: 80)

2.3.4. II. Çoğul Kişi

Mersin ağızlarında, geniş zamanın II. çoğul kişiyle sorulu çekiminde, {-Ir} ekinin /-r/ ünsüzü genellikle erimekte, {-Ar} biçiminde ise /-r/ korunmaktadır. Bu çekimde adil kaynaklı kişi eki yeğlenmekte, ekin /-n-/ ünsüzü damaksıllaşmaktadır: *Bili misiniz tosgaba olur* (Bozon → Aladağ→Kaşlı Köyü / Mersin). *Morka atalım mı, atmadan götürü müsünüz dimiş* (Aslanköy / Mersin). *Ğabak olur bilir misiniz?* (Köprübaşı / Mut). *Siz de ider misiniz?* (Aslanlı / Erdemli)

Çok ender olarak II. çoğul kişi eki soru ekinden önce gelebilmektedir: *Vi-kis dey bi şey var. Bilirsiniz mi?* (Alaçam / Mut).

Mersin İlinde kimi yöre ağızlarında, geniş zamanın sorulu çekiminde de II. çoğul kişi eki iyelik kaynaklı olabilmektedir:

Siz başınızdan geçeni unudaңыз mı? “...unutur musunuz?” (Karakaya→Ortaören / Silifke). *Bileyiz mi bilmem* “Bilir misiniz bilmem?” (Yenisu / Silifke→Hocalı / Mut).

Kıbrıs Türk ağızlarında, II. çoğul kişi çekiminde de soru kavramı genellikle vurgu ve tonlamayla sağlanmaktadır: *Bize bazı Rum arkadaşlar dedi: “Uysa da geçseg biz köve siz bizi gurtarırsınız?”*. *Dedig: “Hayır gurtarmayığ.”* (Karaağaç / Girne). *Be farkındasınız* “farkında mısınız”, *bubamız Yusuf’u bizden daha çoğ sever?*(Saracoğlu 2004: 229). Bunun yanında, iyelik kaynaklı II. çoğul kişi ekinin soru eki üzerinde getirildiği de görülür: *Gider miyiz?* (Nergisli / Gazimagosa)

2.3.5 III. Tekil ve Çoğul Kişi çekimi

Mersin ağızlarında, olumlu eylemlerin geniş zamanlı soru çekiminin III. tekil kişisinde /-r/ düşmesi, III. çoğul kişisinde de -rI->-II- ünsüz benzeşmesi dışında ölçünlü dilden farklı bir durum yoktur.

Mersin ağzlarında, soru ekinin asıl eylemle yardımcı eylem arasına girdiği de görülür: *Atı mı veriler?* “Atarlar mı?” (Demirkapı / Mut). Bu kullanımda kiplik bir durum da söz konusudur. Soru ekinin yardımcı eylemden önce gelmesi durumunda asıl eylemle bildirilen işin sürekli yapıp yapılmadığı öğrenilmek istenmekte, soru eki ulaçlı birleşik eylemden sonra kullanıldığında ise, bir istek, rica dile getirilmektedir: *Atıveriler mi? / Atıveriller mi?* “(Rica etsem) atıverirler mi?”

Tarsus’un birkaç ova köyünde soru ekinden önce art damak η’si bulunması durumunda, ilerleyici ünsüz benzeşmesi ile {mI}> {ηI} biçimine geçmektedir: *Memnune’niη ηi* “Memnunenin mi?” (Hacıbozan / Tarsus)

Kıbrıs Türk ağzlarında soru ekinin yerini çoğu kez bürün birimlerin aldığı yukarıda belirtmiştik:

–*E nasılım? / – Leş gibi kokaη. O ğadar yağ da başında. Hiç olUr öyle şey?* “Hiç öyle şey olur mu?” (Saracoğlu 2004: 210).

Tablo 3: *Olumlu Eylemlerin Geniş Zamanlı Soru Çekimi*

	Mersin Ağzları	Kıbrıs Türk Ağzları
1.t.k.	gelir miyim, geli miyim; gelir miyin, geli miyin; gelir miyiη, geli miyiη?	gelir mim, gelir miyim, gelirİm?
2.t.k.	gelir miη, geli miη; geliη mi?	gelir miη, geliη?
3.t.k.	gelir mi, geli mi?	gelir mi, gelİr?
1.ç.k.	gelir miyiz, geli miyiz; gelir miyik, geli miyik?	gelir miyik, gelir mik, gelirİk?
2.ç.k.	gelir misiηiz, geli misiηiz; gelirsiniηiz mi; geliηiz mi?(Belirli yöreler)	gelir misiηiz, gelir miηiz, gelirsiniηiz?
3.ç.k.	geliller mi, geliler mi?	geliller mi, gelir miler, gelillEr?

Ayrıca Kıbrıs’ta Limasol göçmenlerinin, Karpazlıların ve Mesarya köylerinin ağzında *gelir mizmim* “gelir miyim, gelmem”, *gelir mizmiη* “gelir misin, gelmezsin”, *gelir mizmi* “gelir mi, gelmez” gibi ek yığılması gerçekleşen çekimlerin de kullanıldığını Yrd. Doç. Dr. Gürkan Gümüşatam’dan öğrenmiş bulunmaktayız.

2.4. Olumsuz Eylemlerin Geniş Zamanlı Soru Çekimi

2.4.1 I. Tekil ve Çoğul

Olumsuz eylemlerin geniş zamanlı soru çekiminin I. kişileri ise, yanıt gerektiren bir cümle kurmaktan çok, kurduğu cümleye olumlu bir anlam verir: *–Biliş mi bilmem /– Bilmem mi!* “Bilirim, bilmez miyim, bilmez olur muyum” [(Tahtacı Türkmenleri) Kuzucubelen / Mersin].

Kıbrıs Türk ağızlarında ise, ölçünlü dildeki “Bilmez miyim” karşılığı *“Bilme mi-m / Bilmez mi-m”* biçimlerine rastlanmaktadır. Böyle söyleyişlerin yanında, ölçünlü dildeki gibi kullanıldığı da görülür: *–İşde yanımdakiynan gadimi gezmez miyim ben? “... gezerim”* (Gökçeoğlu 1994: 100).

Mersin ağızlarında, geniş zamanın olumsuz sorulu I. çoğul kişi çekimi de olumlu bir anlam verir:

–Düğününüz nasıl oldu, hatırlıyor musunuz? –Hatırlama mıyız “Hatırlamaz mıyız, hatırlarız” (Doğançay / Mersin).

Elemek mi “Elemez miyiz, eleriz” [(Tahtacı Türkmenleri) Dalakderesi / Mersin]. *Siz giderseniz de biz gedemek mi?* “... gidemez miyiz?” (Sarıbrahimli / Tarsus).

Ölçünlü dildeki ‘Elemez miyiz’ karşılığı olarak Kıbrıs Türk ağızlarında *‘Eleme miyik / Elemez miyik’* biçimleri kullanılmaktadır. *Sen söylen da biz gelme miyik* (Magosa-Karpaz arasındaki köyler). Bu biçimlerin yanında, Gürkan Gümüştam’ın “Kıbrıs Ağızlarında İyelik Eki kökenli Şahıs Eklerinin Kullanım Alanları” adlı makalesinde *Bilme mizik onun olduğunu böyle* “Onun böyle olduğunu bilmez miyiz” örneğine de rastlanmaktadır (2012: 323).

Birleşik çekimlerde kullanıldığında da, yine bu biçimle işin gerçekleştiği bildirilir: *Boyumuz sıra örtünme miydik* “...örtünürdük” (Kuskan / Gülnar). *Yaylaya da göçmez olu muyduk* “...göçerdik” (Camili / Mersin).

2.4.2 II. Tekil ve Çoğul Kişiler

Kıbrıs Türk ağızları ile Mersin ağızlarında olumsuz eylemlerin geniş zamanlı çekiminin sorulu biçimi de örtüşmektedir. Her iki ağızda da II.tekil kişi çekiminde genellikle geniş zaman ekinin eridiği, kişi ekinin de iyelik kaynaklı olduğu görülür. Mersin ağızlarından örnekler:

Soğan yeme miş? [(Dudaklı) Cevizlitaş / Toroslar→Evciköy / Tarsus]. *Gocayı bilme miş reysi cumhurluktan çıkdı* (Sarıaydın / Silifke). *Okuma yazmam yok derin, anlama miş* (Çukurkonak / Gülnar).

Kıbrıs Türk ağızlarından örnekler:

Topallamış gibi yapar. Ğızın üsdüne düşer ve ğızı sıkışdırır. Ğız: –Görme miğ be adam? – Görürüm. –Neyi? (Gökçeoğlu 1994: 63) –E bilme miğ dedi nedir isdediğimi (Gökçeoğlu 1994: 77). –E bunda galma mığ? (Gökçeoğlu 1994: 281). –Pekâlâ ama hep ağaları mı dinlediğ be? Başğa birini dinleme miğ? –Bilme miğ yahu göynünü eddiydim ğarınığ (Gökçeoğlu 1994: 97). E tabi, doğrama mığ salataya ğazayağınğ tazesini (Görneç / Gazimağusa) (Çatal 2012: 147). İsdeme miğ bizim notu en düşük yapsın (Lefkoşa).

–UtanmAmğ sen be Hacivat? –Utanmayı evde unuddum (Gökçeoğlu 1994: 64). O ğadar sular var da kokar yıkanmAmğ sen? Bu ğadar koku da olmaz. Ağzınğ da kokar (Piroyi)(Gökçeoğlu 1994: 262). –Fatihayı bilmEmğ? –Bilmem (Hamitköy / Lefkoşa) (Çatal 2012: 171).

Ek eylemin olumsuz sorulu çekiminde de II. tekil kişi eki iyelik kaynaklıdır: *Sen Yahudi değil miğ?* (Gökçeoğlu 1994: 221)

XIII. yüzyılda Yunus Emre’de de olumsuz eylemlerin geniş zamanlı soru çekiminde geniş zaman ekinin eridiğine tanık bulunabilir; ancak, kişi eki adıl kaynaklıdır:

Dost yoluna gönülene geri dönmek olmayısar / Bilme misin bu kamusu senden geri kalasını (Tatçı 1991: 234 / YE 348-6).

XVII. yüzyılda, Karacaoğlan’da da olumsuz eylemlerin geniş zamanlı soru çekiminde zaman belirleyicisi {-Ø} olmakla birlikte, II. tekil kişi ekinin hem adıl, hem de iyelik kaynaklı kullanımına rastlanır:

Gayrı başa bakma mısın /Yangına su dökme misin / Sen Tanrı’dan korkma mısın / Yok mu kalbinin imanı (Öztelli 1987: 283/334).

Karacaoğlan’ın şiirlerinde, olumsuz eylemlerin geniş zamanlı soru çekiminde II. tekil kişi ekinin iyelik kaynaklı kullanıldığı durumlarda, soru ekinin de sonda olduğu görülmektedir:

Selam versem, selamımı alman(ğ) mı? “...almaz mısın?”

Ben seninim, sen de benim olman(ğ) mı “...olmaz mısın”

Al yanaktan bir bergüzar vermen(ğ) mi “...vermez mısın”

Seni deyi özleyip de gelene (Öztelli 1987: 58).

Mersin ağızlarında da aynı biçime rastlanmaktadır:

Neye içiyonğ irakıyı utanmAmğ mı? “utanmaz mısın” (Köprübaşı / Mut).
Başğ bir ekmek alıp gelmeğ mi? *Sen öyle yapmağ mı?* (Ayvagediği / Mersin).
Bilmeğ mi (Kızılkaya / Mersin).

Kıbrıs Türk ağızlarında, kimi zaman da olumsuz eylemin geniş zamanlı çekiminin sorulu biçiminde {-mAz} eki kullanılır:

–Eh dedi **hatırlamaz mıy** gabağın hikâyesini? E hatırlarım be Mustafa dayı. Pekâlâ madem hatırla ne soray? (Gökçeoğlu 1994: 81)

Mersin ağızlarında, olumsuz eylemlerin geniş zamanlı soru çekiminin II. çoğul kişi çekimi de {-mA-}+{mI}+ {-sIŋIz} biçimbirimleriyle sağlanır: *Siz utanma mısıyız bakalım* (Aladağ→Darısekisi / Mersin). *Siz mevlit okutma mısıyız* (Meydan Mah. / Mut). *Siz yapıp da yime misiyiz?* (Aslanlı / Erdemli). *Etme misiyiz siz* [Işıklı (Tozkovan) / Gülnar].

Kıbrıs Türk ağızları:

Gelmezsiyiz bize? Buyuruş gelin “Gelmez misiniz bize, buyurun gelin”. *Bilme mişiz* “Bilmez misiniz?” (Düzova / Lefkoşa)

Silifke İlçesinin Bayındır köyünde, olumsuz eylemlerin geniş zamanlı soru çekiminde de iyelik kaynaklı II. çoğul kişi ekinin kullanımına rastlanmıştır: *Ne yiyeyiz, bi şey yemeyeyiz mi?* “Ne yersiniz, bir şey yemez misiniz?”.

2.4.3 III. Tekil ve Çoğul Kişiler

Mersin ağızlarında, olumsuz eylemlerin, III. tekil kişi ile geniş zamanlı soru çekimi ölçünlü dildeki biçimiyle de kullanılır, {-mA-}+ {mI} kalıbı ile de sağlanır:

Bilme mi, olma mı? (Ayvagediği / Mersin) *O zamandan bilen olu mu olma mı?* (Dağlı / Erdemli). *Olur olur, gapısı olma mı?* (Geçimli→Kayaönü / Mut)

Kıbrıs Türk ağızlarında olumsuz eylemlerin geniş zamanlı sorulu çekiminde çoğul eki soru ekinde sonra da gelebilmektedir:

Debye arada bir gelmez miler saña (Hamitköy / Lefkoşa). *Napallardı başga, özel bir şey yapma mıydular?* “...yapmazlar mıydı?” (Görneç / Gazimagosa).

Olumsuz eylemlerin geniş zamanlı soru çekiminde III. tekil kişi belirleyicisi {-mAz}in yerine {-mA} kullanımı Karacaoğlan’da da görülür: *Yürü beyhey Bulgar Dağı / Senden yüce dağ olma mı / Sen yaylanın güzelisin / Yanakların ağ olma mı* (Öztelli 1987: 281 /331).

Tablo 4: Olumsuz Eylemlerin Geniş Zamanlı Soru Çekimi

	Mersin Ağızları	Kıbrıs Türk Ağızları
1.t.k.	gelmez miyin, gelme miyin, gelmez miyim, gelme miyim, gelmez miyiş, gelme miyiş, gelmem mi?	gelmez mim, gelme mim, gelmeEm?
2.t.k.	gelme miş, gelmeş mi?	gelmez miş, gelme miş, gelmeEm?

3.t.k.	gelmez mi, gelme mi?	gelmez mi, gelme mi, gelmeEz?
1.ç.k.	gelmez miyiz, gelme miyiz; gelmez miyik, gelmek mi?	gelmez miyik, gelme miyik, gelmez mik, gelme mik, gelmeyik mi, gelmeyik?
2.ç.k.	gelmez misiñiz, gelme misiñiz?	gelmez misiñiz, gelme misiñiz, gelme miñiz, gelmezsiñiz?
3.ç.k.	gelmezler mi?	gelmezler mi, gelmez miler, gelme miler, gelmezler?

Kıbrıs Türk ağızlarında, olumlu eylemlerin çekimlerinde olduğu gibi, olumsuz eylemlerin geniş zamanlı soru çekimlerinde de yaygın olan biçimlerin yanında, değişik kullanımların olduğunu, yine Yrd. Doç. Dr. Gürkan Gümüştam'dan öğrenmiş bulunmaktayız: *gelme mizmiler* “gelmezler mi”, *gelme mizmiyik* “gelmez miyiz”, *gelmeyik mi* “gelmez miyiz” (Limasol göçmenleri, Karpazlılar ve Mesarya köyleri); Meryem Betmezoğlu da soruşturmaları sonucunda Bafılların ağzında da *gelmemiz miler* “gelmezler mi” kullanımının olduğunu, kaynak kişisi Vedat Esendağ'dan aktarmıştır.

Kıbrıs Türk ağızlarında ek eylemin sorulu çekimlerinde de her zaman soru eki kullanılmamakta, vurgudan yararlanılmaktadır: *İyi yapar amcalarımın hepsi, öyle değİl* “... öyle değil mi?” (Görneç / Gazimağusa). *Mübareke'nin olduğu gün siyah elbise tuvalet giyerlerdi, deyİl anne?* “... değil mi anne?” (Baf→Gazimağusa).

3. Geniş Zaman Ekinde /-r/ Erimesi

Ölçünlü Türkiye Türkçesinde olumsuz eylemlerin geniş zamanlı çekiminde I. kişilerde geniş zaman ekinin eriyip yok olduğu görülmektedir. Batı grubu ağızlarında, dolayısıyla Mersin ve Kıbrıs Türk ağızlarında, hem olumlu hem de olumsuz eylemlerin geniş zamanlı II. tekil kişi çekimlerinde daha çok iyelik kaynaklı kişi eki kullanıldığını belirtmiştik. Ölçünlü dildeki olumsuz eylemlerin geniş zamanlı I. kişi çekimlerinde olduğu gibi (git-me-m), Mersin ve Kıbrıs ağızlarında geniş zamanın iyelik kaynaklı II. tekil kişi eki ile çekiminde geniş zaman ekinin ünsüzünün eridiği görülmektedir (gel-iñ “gelirsin”, git-me-ñ “gitmezsin”). Kaşgarlı Mahmut'tan edindiğimiz bilgilere göre, daha XI. yüzyılda Oğuzlarda geniş zaman ekinin ünsüzünün erimiş olduğu, I. tekil kişi adılının da eklediği anlaşılmaktadır. Dîvânü Lügati't-Türk'te, sonesi /-r/ ünsüzü olan eylemler, geniş zaman çekimine girdiğinde, geniş zaman ekinin ünsüzünün (-r) bırakıldığı bildirilmektedir. Bütün Türk dillerinde *barır men* denirken, Oğuzlarda *men baran* “ben varırım” denildiği belirtilmiş, buna *men turan* “ben kalkarım” örneği de eklenmiştir. Kaşgarlı, Oğuzların tuttuğu yolun kural yolu değilse de, kolaylık yolu olduğunu belirtmiştir (DLT II) (Atalay 1998: 64,65).

Geniş zaman ekinin ünsüzünün III. tekil kişi çekiminde erimesi olayının, Eski Anadolu Türkçesinde de bulunduğu anlaşılmaktadır. Yusuf u Züleyha'dan aldığımız aşağıdaki beyitlerde koyu puntolarla gösterdiğimiz sözcüklerin birer ulaç değil, geniş zaman çekimine girmiş eylemler olduğunu düşünmekteyiz: *Er ü avrat şehir içinde ne ki var / Yüzünü görür kalu* “kalır” hayran ü zar [146] “Yüzünü görür kalır hayran ü zar” (Dilçin 1946: 36).

Ölçü gereği de olsa, bir sapma da sayılsa, Türkçe Yunus Emre'ye de geniş zaman için {-Ø} seçeneğini sunmuş olmalıdır: *Görme misin suyu kim dost didârın gördü geçer / Gece gündüz durmaz akar, nice çağlar iniler* (Öztel-li 1992: 337/22). Anadolu'da Yunus'un torunları iktisatlı söyleyiş geleneğini günümüze dek sürdürmüştür: *Hasdanın nâl oldünü bilme miñ, görme miñ?* (Malaklar / Anamur). Mersin ve Kıbrıs Türk ağızlarında olumsuz eylemlerin hemen hemen her kişi ile, geniş zamanlı soru çekiminde geniş zaman belirleyicisinin {-Ø} olduğunu yukarıda da belirtmiştik. Diğer örnekleri için bk. Olumsuz Eylemlerin Geniş Zamanlı Soru Çekimi.

Mersin ağızlarında Batı Anadolu ağızlarındaki yoğunlukta /r/ erimesi olmasa da, zaman zaman geniş zaman ekinin ünsüzü çok zayıflar, bazen de erir. Daha çok art arda gelen geniş zamanla çekimlenen eylemlerden ilkinde, soru ekinden önce, eylemin geniş zaman ekinden önceki hecesinde /r/ ünsüzü varsa, geniş zaman ekinin ünsüzü erir:

Ta engücü unuttumuz da olabiliş (Dereköy / Bozyazı). *Çocūna arkadaş olunu mu* (<olunur mu), *gendi düşerse ağlar, başğası düşerse güler* (Gülнар). *Allah görüboturu* (<görüp oturur) (Kumaçukuru / Mut). *Mal alı* (<al-ır) *mal satarımış* (Üseli / Mersin). *Bunun içine neci gonur bili miñ sen?* (Üçoluk / Gülнар) *Bu köye okuntu dağıtmaya baş gelini mi?* (<gelinir mi). *Bir bu köy olmaz. Saña viriler, baña viriler, oña viriler* (Güneyli / Erdemli). *Silifge'de... bulusuñ* (<bul-ur-sun) (Gülнар). *Getirisin suyuñ içine dökersin. Götürüsün çalınñ içine atarsın. Hindi bir dolaP çıkık, çovşurusun dolaba. Onuñ kirini ona, onuñ kirini ona vurdurusun* (Aslanlı / Erdemli). *Yal bişirecēne ativerisin* (<atı ver-ir-sin) (Konur / Gülнар). *İçine damızlığ atarsın, basdırısın, dutar* (Veyselli→Aslanlı / Erdemli). *Ğırklanısın, üsdüyü başını yuñ* “Kırklanırsın, üstünü başını yıkarsın” (Kuzucu / Mersin).

/-r/ erimesi, geniş zamanın hikâye ve koşul birleşik çekimlerinde de görülür: *Eti getiridim* (<getir-ir i-di-m) (Tırtar / Mersin). *Harnıbi islardık, suyunu içiridik* [(Tahtacı Türkmenleri) Düğdüören / Mersin]. *Eliñi yakdıñı yakdıñı yuñuruduk* (Ayvalık Mah. Tırtar / Mersin). *Alıdık tokucuñ altına* (Keşlitürkmenli / Silifke). *Oğlaklı şeyleri yazdırdık, ötekinneri dağlarda güderdik* (Kızılcı / Bozyazı). *Ovcalarka ovcalarka ğıpğırmızı oludu* (Değirmendere / Mersin). *Titireyiviridi, hemen öldürür* (Karacaoğlan / Mut). *Bir*

hoca ğelidi (Çatak / Silifke). *Çakal oludu evel* (Boztepe / Tarsus). *Bizlerin sırasında irasdık çekilidi* (Ermenek → Mut). *Anamız davar, oğlakdan gelince bişiriveridi yarmayı* (Sarıaydın / Silifke).

Buçak değiriseñ (<değir-ir i-se-ñ) *ölüsün* “Bıçak değirirsen, ölürsün” (Evciler / Anamur). *Yorgun olusañ, gözün de ağrır, hasda da oluñ. Bulabiliseñ bekmez dökeñ içine* (Sarıaydın / Silifke).

Geniş zamanlı çekimli eylemden sonra i-ken ulacı getirildiğinde de geniş zaman ekinin ünsüzü erir. Bu erimeler daha çok geniş zaman ekinin önceki hecede /r/ ünsüzü varsa gerçekleşmektedir: *Ne didiydiñ İsmayılı asgere gönderike* (<gönder-ir i-ken) (Ayvagediği / Mersin). *Guyrü gavırillar, öteki yağı da çıkarılar, içine atallar, o gavırılıkana onu da gavırillar, doñdurullar. Dokuruz, az ğaldı mı asarız, indiri indirikene keseriz. Hepini ağırdidik, ağırıkene zivt dáğıriller ıcık.* [(Keşevli Aşireti) Takbaş/Tarsus↔Garaguzluk / Toroslar]. *Okulu mukulu yapıdırikana (kireç) yapıdık, bu camıyı yapıdırikana yapıdılar* [Harfilli (Cıcık) / Erdemli].

Gelin inince dağılı varı ğiderdik. Oklayı da ğırar, ğor varı ğider (Güneyli / Erdemli). *Alıcı geli buradan alı gider* (Resul / Mersin). *Ekinneriñ içinden bulu gelişdik* (Çukurbağ / Mut). *Soğuk olduksura, buğazı, gabarı şişer* de (Tekeli / Bozyazı). *Hakımızı aldık mıydı deveye yükledi gelirdik* (Kalarabahşiş / Anamur). Mersin ağızlarında III. kişi çekimlerinde de görülen bu /-r/ erimesine Kıbrıs Türk ağızlarında rastlanmamıştır.

4. Geniş Zaman Ekinin İşlevleri

Türkçenin tarihî dönemlerinde olduğu gibi Mersin ve Kıbrıs Türk ağızlarında geniş zaman eki şimdiki zaman işleviyle de kullanılmaktadır. İçinde bulunulan andaki, konuşma anındaki durumu, olanı, eylemi bildirmek ya da öğrenmek için geniş zaman ekinin yararlanılmaktadır.

Mersin ağızlarından örnekler:

Sen benden laf mı alıñ? “Sen benden laf mı alıyorsun” (İnsu / Mersin). *Ne düşününñ, içsaña.* “Ne düşünüyorsun, içsene” (Turunçlu / Mersin). *Talat Hocanıñ bubası derin* “...diyorum” (Sarıaydın / Silifke). *Ocaklık akmaz ola* “Baca akıyor ya?” (Gencali / Mut). *-Anañı mı arañ?* “Annemi mi arıyorsun?” *-Anamı aramam* “Annemi aramıyorum” (Eskiyörük / Aydınçık). *Niye çalıñ burda* “Burada niçin çalışıyorsun?” (Dayıcık / Gülnar). *Suya mı geden* “Suya mı gidiyorsun?” (Şeyhömer / Gülnar).

Kıbrıs Türk ağızlarından örnekler:

Şimdi bunda görürüm “Şimdi burada görüyorum” (Karaağaç / Girne). *Halayığa der kırğ katur mı isdeñ, kırk satır mı isdeñ* “İstiyorsun?” (Gökçeoğlu)

1994: 238). *A gızım ne yey* “‘yiyorsun’”? (Gökçeoğlu 1994: 258). –*Ne aray* “‘arıyorsun’ *deliğanni sen?* –*E sen ne ağlay* “‘ağlıyorsun’” (Gökçeoğlu 1994: 278). *Sordum: Ne vuruş* “‘vuruyorsun’ *yahu?* (Gökçeoğlu 1994: 69). *Bey gendini garşıladi*, “*Nesdeş* (Ne istiyorsun)” dedi. *Oğlan “Gardaşlarımı” dedi* (Alaniçi / Gazimağusa). *Oğlan gider bakar devin gözleri açığ. Uyur* “‘uyuyor’” der (Gökçeoğlu 1994: 235). . –*Rūya görür* “‘görüyor’” *bu.* –*E nasılım?* / –*Leş gibi kokay* “‘kokuyorsun’”. *Bu gadar koku da olmaz. Ağzıñ da kokar* “‘kokuyor’” (Gökçeoğlu 1994: 262).

Konuşmacının çevresinde genel olarak eskiden beri aynı şekilde yapılagelen iş, II. kişiye (dinleyiciye) öğretme amacıyla anlatılırken de, geniş zamanın II. tekil kişi çekiminden yararlanılır:

Az az atay “... atarsın”. *Toprā eleş* “‘elersin’” (Çömelek / Mut). *Yal bişirecēñe atverisiş* (Konur / Günlar). *Fazla dökmeş* “... dökmezsin” *onu yavrım* (Bozağaç / Gülnar).

Onu basdırıy, pademi goş içine gātlay “‘Onu bastırırsın, bademi içine koyarsın, katlarsın’”. *İnce ince kesey gendini gızardış* “‘İnce ince kesersin onu, kızartırsın’” (Görneç / Gazimagosa)

Ayrıca ölçünlü dilde olduğu gibi sürekli yapılan işler, eylemler, oluşlar ya da gelecekte olacaklar da geniş zaman ekiyle verilebilmektedir: *Odun vuruş* “‘vurursun’”, *çıra yaraş*, *ocā kütüük vuruş* (Tırtar / Mersin). Geniş zamanın II. tekil kişisi ile kurulmuş olan bu yüklem, dinleyicinin (II. kişinin) sürekli yaptığı işleri değil, anlatıcının da içinde bulunduğu I. çoğul kişinin (herkesin) yaptığı işleri bildirmektedir.

Aşağıdaki örnek cümlelerde ise, bildirilen ‘sorma’ ve ‘söyleyiverme’ işi konuşma anından sonra gerçekleşecektir: *Ben sorarış annesine. Ben diyviriş* (Karahacılı / Mersin).

Bu işlevlerinin yanında özellikle sorulu çekimler, ilgili bölümde de belirtildiği gibi kiplik açıdan değerlendirmeye değer. Ölçünlü dildeki gibi, geniş zamanın sorulu çekimi, olumlu eylemi olumsuz bir yükleme dönüştürmektedir:

Ne bileyn, bili miyin işde “‘Ne bileyim, bilmiyorum işte’” (Kocavilayet→Emirler / Mersin). *Güçcük güçcük çocuk evde galı mı?* “‘...kalmaz’” (Bu cümlede, konuşmacının öfkeyle karışık eleştirisi söz konusudur. Konuşmacı, söz konusu duruma karşı olumsuz tavrını bildirmektedir.) (Çukurkeşlik / Mersin). *Okuma yazma bilsem, başımdan geçenneri hep aklımda dutarın, bi şiyden habarım mı var* “‘...haberim yok’” (Kepirli / Mersin). “*Analığın eyisi olu mu* “‘olmaz’” *gızım, boynu göpsuñ* (Veyselli→Aslanlı / Erdemli)” cümlesi

ile konuşmacı, yaşadığı olaylardan edindiği deneyimlere dayanarak olumsuz, kesin yargısını bildirmektedir.

Kıbrıs Türk ağızlarından örnekler:

Hani süt yer mim “yer miyim, yemem”, *halen taha öyleyim. Sütten ikrah etdim o vakıtdan* (Görneç / Gazimagosa). *Mehmet Ali Erbilinan sen bir miş* “Mehmet Erbil’le sen bir değilsin” (Baf→Hamitköy / Lefkoşa). *E şimdi ben nasıl Rum’u isdeyim da, Rum’unan bir arada yaşayım, yaşayabilir miş* “... yaşayabilir misin, yaşayamazsın” (Gazimagosa). “*Buyurun komutanım içeri dedim ben. “Yog” dedi. “Buyur komutanım, hiç olur (...hiç olur mu, hiç olmaz)”* (Lefkoşa) (Karaokçu 2013: 218). *Sen bulamacı ne bilin* “Sen bulamacı bilmezsin” (Yenicceköy / Lefkoşa).

Merak uyandırmak, dikkatleri çekmek için, ‘*bilin, bilir miş*’ çekimli eylemlerinden yararlanılmaktadır: *Bilin neler çıgdı o daşlagganın içinde?* (Lefkoşa) (Karaokçu 2013: 189). *Başa ne dedi bilir miş?* (Gazimagosa).

Bazen sert bir uyarı da, olumlu eylemin geniş zamanlı soru çekimiyle dile getirilmektedir: *Sağa söylerim. Diyner miş beni* “Sana söylüyorum, beni dinle” [Areytu (Güney Kıbrıs) →Tahtakale / Lefkoşa].

Olumsuz eylemlerin geniş zamanlı çekiminin soru biçimi de, eylemin gerçekleştiğini dile getirmektedir: *Horantayız, sözümüz geçme mi?* “... geçer” (Doğançay / Mersin). *Tavıyın ötmesi eyi dël, gaFasını keser atıviririz. –Yemez misiniz? –Yinme mi, yinir, niye yinmesin* (Güneyli / Erdemli). *–Çok mu dik yol? /–Dik olma mı canım* “Evet, yol çok dik” (Ayvagediği / Mersin). *Orman olmaz olu mu, varıdı* (Karayakup / Erdemli). *Yaylaya da göçmez olu muyduk* “Yaylaya da göçerdik” (Camili / Mersin). *Ulaş, ulamaz olu muş* “Eklersin, eklemez olur musun” (Güneyli / Erdemli). *Düğününüz nasıl oldu hatırlıyor musunuz? Hatırlama mıyız* “hatırlarız” (Doğançay / Mersin).

“*İtmesem olma mıydı gızım?*(Camili / Mersin)” cümlesinde, konuşmacı yaptığından pişmanlık duyduğu bir olayı anlatmaktadır, yanıt beklememektedir:

Kıbrıs Türk ağızlarından örnekler:

Ben yeme mim “Ben de yerim” (Gazimagosa). *Alayı vardı, olmaz mı ya, perşembeden başlardı, cumā, cumartesi, pazar biterdi* (Baf→ Gazimagosa) (Çatal 2012: 196).

Geniş zamanın sorulu çekimi, ölçünlü dilde olduğu gibi, ana cümleyi zaman ve durum açısından tamamlayan yan cümle de kurmaktadır: *Buradan bizim asger ossun, sivil ossun biri gitme mi, gaybidiviriyollar, geri dönmüyor* (Tırtar / Mersin).

Kıbrıs Türk ağızlarında soru kavramının, hem vurgu hem de soru ekiyle sağlandığını belirtmiştik; fakat yanıt gerektirmeyen durumlarda {mI} her zaman kullanılmaktadır:

Ġaymāni yerdim. Bişiriş şu da Ġaymaklanma mı yüzü (Görneç / Gazimagosa). *Ġarısı mı Ġızı mı işde unuttum, zannederim Ġarısıydı ölen* (Gaziköy / Lefkoşa).

Gümüşatam, Kıbrıs Türk Ağızları (Ad Kategorisi) adlı kitabının Adlarda Soru ve Soru Kategorisine Ait Şekiller Bölümünde, temel işlevini vurgu ve tonlamaya bırakan soru ekinin, üstlendiği kiplik işlevlerle soru cümlesinden öte; merak, olumluluk, kuşku, pişmanlık vb. ifade eden bildirme veya ünlem cümlesi kurduğunu belirtmektedir (2014: 94).

Geniş zaman çekimine girmiş bir eylem, {-dIr} bildirme ekiyle birlikte, konuşmacının tahminini de bildirmektedir: *Eleğre acıkma~~z~~şı~~z~~ıdır da susuzarsı~~z~~ işde* (Çiriştepe / Tarsus). *Biliğdir onarı* “Herhalde bilirsin” (Kaşlı Köyü Dorukkent Beldesi / Mersin). *Belki biliğdir* (Tepeköy / Tarsus). *Sen Memedi bilmeğdir* (Ayvagediği / Mersin). Olasılık ifadesi kiplik belirteçleriyle de desteklenmektedir: *Sınırım yanındadır orası, belki bilmezsiğiz siz* (Kıbrıs Türk ağızları) (Karaokçu 2013: 216).

Ölçünlü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, yüzde yüze yakın bir olasılık da, konuşmacıya göre emin olma, geniş zamanlı çekime girmiş bir eylemin yinelenmesiyle belirtilebilmektedir: *Biliğ biliğ* “Bilirsin bilirsin” [(Köselerli Aşireti) Höyükalanı / Toroslar↔Huzurkent / Tarsus].

“–*Hah şimdi serbest gezebiliğ* “gezebilirsin”. *Bag Fermana. Karagöz gezer* (Kıbrıs Türk ağızları) (Gökçeoğlu 1994: 99)” cümlelerinin ilkinin yüklemine ‘bil-’ yardımcı eylemi yeterlik değil, izin anlamını vermekte; izin verme, müsaade etme de geniş zamanlı eylemle bildirilmektedir.

Olumsuz eylemin geniş zaman çekimine girmiş bir eylem de, “değil” olumsuzluk koşacı ile birlikte olumlu bir cümle kurar: *Aşerli bilmez dēlsiğ* “biliyorsun” *işde* (Kaşlı Köyü Dorukkent Beldesi / Mersin).

5. Sonuç

Geniş zaman çekimleri açısından Mersin ile Kıbrıs Türk ağızlarını karşılaştırma sonucunda ana hatlarıyla şunlar söylenebilir:

1. Olumlu ve olumsuz eylemlerin geniş zamanlı çekimlerinden özellikle II. tekil kişilerde adıl kaynaklı kişi eki yerine iyelik kaynaklı kişi ekinin kullanılıyor olması ve geniş zaman belirleyicisinin (işaretleyicisinin) kullanımdan kalkması, Mersin ve Kıbrıs Türk ağızlarının belirleyici özelliklerindedir (*geliğ X gelmeğ*).

2. Her iki ağızda da II. tekil kişi bakımından, seyrek de olsa, ikili kullanıma da rastlanır. Adıl kaynaklı II. tekil kişi eki {-sIn} kullanıldığında, ekin sonse- si damaksillaşır (*gelirsin X gelmezsin*).

3. Geniş zamanın sorulu çekimi de bu ağızlarda örtüşmektedir. Olumlu ve olumsuz eylemlerin geniş zamanlı soru çekiminde, II. tekil kişi eki iyelik kay- naklıdır. Mersin ağızlarında, olumlu eylemlerin II. tekil kişiyle sorulu çeki- minde geniş zaman belirleyicisi kullanımdan kalkmakta (*bili miş?*), Kıbrıs Türk ağızlarında ise korunmaktadır (*bilir miş?*).

4. Her iki ağızda da, olumsuz eylemlerin sorulu çekimlerinde II. çoğul ve III. tekil kişilerinde geniş zaman belirleyicisi genellikle kullanılmamaktadır (*bilme misiniz, bilme mi?*).

5. Kıbrıs Türk ağızlarında I. tekil kişi eki, ölçünlü Türkiye Türkçesinde olduğu gibi {-Im}'dir. Mersin ağızlarında ise, {-Im} yanında {-In} ve {-Inj} biçimleri de kullanılır. Geniş zamanlı çekimde I. çoğul kişi eki {-IK / -k}, Kıbrıs Türk ağızlarında yaygın kullanılan biçimken, Mersin İlinde, Tahtacı Türkmenlerinin ağızında ve Merkez ilçe Mersin'in birkaç köyü ile Tarsus çevresinde görülmektedir.

Kıbrıs Türk ağızlarının her ne kadar Anadolu'da görülmeyen, kendine özgü özellikleri olsa da, Anadolu ağızlarıyla ortak yanları da bulunmaktadır. Mersin (İçel) ağızlarıyla Kıbrıs Türk ağızları geniş zamanlı çekimler bakımın- dan büyük ölçüde benzeşmektedir.

Geniş zamanın kullanımı açısından Kıbrıs Türk ağızlarıyla benzerlik gösteren Batı grubu ağızlarından, Mersin ağızlarının dışında, Karaman ağızı (bk. Koraş 1992: 127-128; 156 / II-24, 159/II-85, 163/ II-194,195; 205 /IX- 137,138,139; 207/IX-203); 210 /X-1 ve devamı; 234 / XII-38; 239 / XIII-5 ve devamı; 258/XVI-27,44); 271 / XIX-79 ve devamı, 276 / XXI-58,59,61; 289 / XXV-13; 295/XXVII-62,63,64) başta olmak üzere, başka yöre ağızları da bulunmaktadır. Her yörenin kendine özgü belirleyici özellikleri yanında, kimi farklılıklarla birlikte Adana ve Osmaniye İlleri Ağızlarında (Yıldırım 2006: 227-233), Uşak İli Ağızlarında (Gülsevin 2002: 111-114), Nevşehir ve Yöresi Ağızları'nda (Korkmaz 1994: 137/13 ve diğer metinlerde), Güney Batı Anadolu Ağızları'nda (Korkmaz 1956: 80/62, 88/68 ve başkaları); Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep, Kilis (Yıldırım 2009: 136) ağızlarında da ben- zeri biçimler görülmektedir. Geniş zamanın kullanımı açısından, Kıbrıs Türk ağızlarının Batı grubu ağızları altında değerlendirilebileceği anlaşılmaktadır.

Ses açısından bakacak olursak, art damak n'sinin korunuyor olması, hatta kimi kök ve eklerde bulunan dil ucu dişeti n'sinin art damak n'sine dönüşmesi, ünsüz uyumunun bulunmaması, sözcük başı k->ğ- değişimi, ölçünlü dile göre p, ç, t, k ünsüzlerinde görülen aşırı tonlulaşma, /t/, /k/ ünsüzlerinin yerini girt-

lak patlayıcısına bırakması (Güneybatı Anadolu ağızlarında), Batı grubu ağızlarının üyeleri ile benzerliklerinden birkaçıdır. Ayrıca, Kıbrıs Türk ağızları ile Batı grubu ağızlarının söz varlığındaki ortaklıklar da azımsanamaz.

Kıbrıs Türk ağızlarında kimi eklerin {-sa} koşul kipi ekinin ve “da” bağlacının kalın ünlülü kullanılıyor olması, Kuzeydoğu grubu ağızları ile ortak özelliği olmasına karşın, diğer özellikleri açısından, Kıbrıs Türk ağızlarında Batı grubu ağız özellikleri ağır basmaktadır.

Anadolu’da Yunus Emre’den Karacaoğlan’a, Karacaoğlan’dan günümüze dek kuşaktan kuşağa aktarılarak halk ağızlarında yaşatılan; Anadolu dışındaki Oğuz grubu dilleriyle de koşutluk gösteren birçok özelliğin ölçünlü Türkiye Türkçesine geçmemiş olduğu dikkatleri çekmektedir. Ölçünlü dile (yazı diline) karşılık, ölçünsüz dil (sözlü dil) ikili kullanıma, çok çeşitliliğe, başta ses olmak üzere değişimlere daha açıktır. Bu değişimler arasında en eski Oğuzcadan beri değişmeden gelen, halk ağzında dolaşan değerler, bir dil geleniği de vardır. Mersin ve Kıbrıs Türk ağızlarında da Yunus Emre ve Karacaoğlan’da geçen geniş zamanla ilgili kullanımların korunup yaşatıldığı görülmektedir.

Anadolu’da her yörenin ağız özellikleri betimlendiğinde, Kıbrıs ağızlarının da alt grupları çıkarıldığında, Anadolu ile Kıbrıs Türk ağızları arasındaki bağlantı daha sağlam temellere oturtulabilecektir.

İşaretler

ă Kısa a

ğ Art damağın gırtlığa yakın bölgesinde boğumlanan ğ ünsüzü

í Düz, dar, yarı kalın (ı-i arası) ünlü

ī Uzun i

ng Çift ünsüz

ŗ Erimek üzere olan r ünsüzü

˘ Ulama işareti

˘ İkiz ünlü işareti

Kaynakça

- ALYILMAZ, Semra (2010), “Türkçede Olumsuz Fiillerin Geniş Zaman Biçimbirimi”, *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 5/4 Fall*, s. 87-118.
- ARGUNŞAH, Mustafa (2009), “Kıbrıs Ağzında Ünlü Değişmeleri”, *Kıbrıs Konuşuyor*, Kesit Yayınları, Yayın No: 7, Türk Dili İncelemeleri:3, İstanbul, 85-108.
- ATALAY, Besim (1998), *Divanü Lugati't-türk Tercümesi II. Cilt*, 4. Baskı, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yayınları: 522, Ankara.
- AY, Özgür (2009), *Türkiye Türkçesi Ağzlarında Fiil Çekimi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- CAFEROĞLU, Ahmet (1994), *Anadolu Ağzlarından Toplamalar*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yayınları: 82.
- ÇATAL, Akile Arzuhal (2012), *Kıbrıs Türk Ağzları (Balalan, Mehmetçik, Paşaköy, Hamitköy, Gazimağusa; Görneç, Yeniceköy, Gaziköy, Gönyeli; Bostancı)*, Doğu Akdeniz Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazimağusa.
- DEMİR, Nurettin (2009), “Örnek Metinler”, *Kıbrıs Konuşuyor* (Yayıma Hazırlayan: Rıdvan Öztürk), Kesit Yayınları, Yayın No: 7, Türk Dili İncelemeleri: 3, İstanbul, 250-264.
- DİLÇİN, Dehri (nakleden) (1946), *Şeyyad Hamza: Yusuf ve Zeliha*, Türk Dil Kurumu Yayınları C. 11. 28 [Yayın numarası 98], İstanbul.
- DUMAN, Musa (2009), “Kıbrıs Ağzı Üzerine Bazı Notlar”, *Kıbrıs Konuşuyor* (Yayıma Hazırlayan: Rıdvan Öztürk), Kesit Yayınları: 7 Türk Dili İncelemeleri: 3, İstanbul, s. 39-62.
- EREN, Hasan (1971), “Kıbrıs Ağzının Kökeni”, *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 36 Seri: I- Sayı: A2, Ankara, 347-359.
- GÜLSEVİN, Gürer (2002), *Uşak İli Ağzları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TDK Yayınları: 818, Ankara.
- GÜMÜŞATAM, Gürkan (2011), “Kıbrıs Ağzlarında Ek Eylem-I (Birleşik Çekimler)”, *Turkish Studies*, Volume 6/1 Winter 2011, 1187-1216.
- , (2012), “Kıbrıs Ağzlarında İyelik Eki Kökenli Şahıs Eklerinin Kullanım Alanları”, *Zeitschrift für die Welt der Türken Vol. 4, No: 3*, s. 309-327.
- , (2014), *Kıbrıs Türk Ağzları (Ad Kategorisi)*, Tipograf Art Basım Yayını, Lefkoşa.
- HALAÇOĞLU, Yusuf (1991), *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, II. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları VII. Dizi- Sa. 92¹, Ankara.
- HANSER, Oskar (2003), *Türkmence Elkitabı* (Çeviren: Zühal Kargı Ölmez), Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 17, İstanbul.
- KARAHAN, Leyla (1996), *Anadolu Ağzlarının Sınıflandırılması*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TDK Yayınları: 630, Ankara.
- KARA, Mehmet (1999), “Türkmencede Yaygın Olan Bir Hece Yutulması (“r”li Fiillerde Geniş Zaman Ekinin Eriyip Kaybolması)”, 3. *Uluslararası Türk Dil Kurultayı* (1996), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları: 678, Ankara.

- , (2001), *Türkmence (Giriş-Gramer-Metinler-Sözlük)*, II. Baskı, Akçağ yayımları / 380 Kaynak Eserler / 108, Ankara.
- KARTALLIOĞLU, Yavuz- Hüseyin Yıldırım (2007), *Azerbaycan Türkçesi, Türk Lehçeleri Grameri* (Editör: Ahmet Bican Ercilasun), Akçağ Yayınları / 886 Türk Dili ve Dilbilimi / 35, Ankara.
- KORAŞ, Hikmet (1992), *Karaman ve Yöresi Ağızları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- KORKMAZ, Zeynep (1956), *Güney-Batı Anadolu Ağızları*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları:114, Türk Dili ve Edebiyatı Serisi: 11, Ankara.
- (1994), *Neşehir ve Yöresi Ağızları*, 2. Baskı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yayınları: 582, Ankara.
- YAVUZARSLAN, Paşa (2011), “Türk Dilinde Kişi Eklerinin Tarihsel Gelişimi ve Değişimi”, 38. *ICANAS (10-15.09.2007) Bildiriler (Dil Bilimi, Dil Bilgisi ve Dil Eğitimi)*, IV. Cilt, Ankara, 1953-1966.
- YILDIRIM, Faruk (2006), *Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları II (Metinler – Sözlük – Dizin)*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TDK Yayınları: 861 / II, Ankara.
- (2009), “Güney Ağızlarında Geniş Zaman Eki”, *Türk Dilleri Araştırmaları*, Cilt 16, İstanbul, 125-139.

Örnek Taranan Kaynaklar

- AKSOY, Özben (?), *Gadaklizmo Cehennemi (Öyküler)*.
- GÖKÇEOĞLU, Mustafa (1994), *Tezler ve Sözler*, Yakın Doğu Matbaası, Lefkoşa.
- KARAOKÇU, Hasan (2013), *Gız Mustafa-Goca Mustafa*.
- ÖZTELLİ, Cahit (1987), *Karaca Oğlan Bütün Şiirleri*, Sekizinci Baskı, Özgür yayıncılık, İstanbul.
- , (1992), *Yunus Emre (Yaşamı ve Bütün Şiirleri)*, Dördüncü Baskı, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul.
- SARACAOĞLU, Erdoğan (2004), *Kıbrıs Ağzı*, III. Baskı, Lefkoşa.
- TATÇI, Mustafa (1991), *Yunus Emre Divanı*, Akçağ Yayınları Genel yayın No: 59, Halk Klasikleri: 1, Ankara.
- YORGANCIOĞLU, M. Oğuz (2000), *Kıbrıs Türk Folkloru*, Genişletilmiş II. Baskı, Mağusa.

